

І. СУЛИМА-МАЛНІВСЬКИЙ

ЗА ХРИСТА Й УКРАЇНУ

Картина з національної мартирології
села Малнова, Західна Україна
в рр. 1939—1941

к. 103.

1 9 5 1
diasporiana.org.ua

5
с. 1

Date Due

281.949 Sulyma-Malnivs'kyi
S . Za Khrysta i Ukr.
C.1

DATE DUE	BORROWER'S NAME	ROOM NO.

І. СУЛИМА-МАЛНІВСЬКИЙ

ЗА ХРИСТА Й УКРАЇНУ

Картина з національної мартирології
села Малнова, Західна Україна
в рр. 1939—1941

ВИДАВНИЦТВО „АМЕРИКА“ — ФИЛАДЕЛФІЯ, 1951

Бл. п. о. ВОЛОДИМИР ПОПЕЛЬ
*** 19. 7. 1867 — † 12. 9. 1947**
парох села Малнова, Перемиської Епархії

В цій книжці подана правдива картина з національної мартирології (мучеництва) села Малнова в Західній Україні, з часів большевицької інвазії в 1940 році. Героєм цих спогадів і водночас мучеником за Христову віру є учитель гімназії бл. п. Степан Попель. Кожне речення цієї картини пронизує нашу душу страшною дійсністю большевицького „раю“ (пекла) на нашій Україні, що шаліє там уже понад 30 літ... Село Малнів та герой-мученик Степан Попель — це вірні символи, образці десятків тисяч наших сіл і міст та соток тисяч і мільонів найкращих доньок і синів України, що вже понад 30 літ по-геройськи борються з червоним опиром не лише за Україну, але за весь культурний і християнський світ! Ця вся історія є тим цінніша, що списав її очевидець, який тільки чудом спасся від смерти з рук НКВД, по-друге — тут в Америці й у Канаді є багато Малнівців, які під присягою можуть підтвердити достовірність понижче поданих подій.

Ювілейний 1950-ий рік м. ін. позначився і тим, що св. Церква проголосила в ньому декількох святих. Дасть Бог, що в одному із чергових ювілейних років наш сьогоднішній національний герой і славний мученик бл. п. Степан Попель засяде теж в славі між святими Української і Вселенської Церкви.

А покищо хай ця коротенька історія одного села й одної родини розкриє перед нами цю жахливу дійсність, в якій живе український нарід уже понад 30 літ; а з другої сторони хай буде грізним мemento для всіх, що живемо по цей бік кремлівського раю, що стрінуло б нас, якщо б ця червона лявіна розлилася і по цей бік залізної завіси.

„Більше від цієї любови ніхто не має, як хто душу свою покладе за друзів своїх“. (Ів. 15, 13).

НА ЖЕРТІВНИКУ НАЦІЇ

Нам не вільно проходити байдуже шляхом життя, якщо ми хочемо докинути цеголку під будову нашої історичної традиції. Особливо в сучасну пору, коли ми мусимо будувати майже від основ, ми повинні зберігати все, що становить будьякий вклад у нашу історичну скарбницю. В останню добу український народ поклав на жертівнику Батьківщини стільки жертв, що вже більше ніхто не посміє нам сказати: „Україно, а де Твої фенії?“

Український народ видав на протязі історії незліченне число героїв-лицарів, що своїм життям засвідчували клич: „Як солодко вмирати за батьківщину“.

А скільки історичних памяток про наші визвольні змагання розгубилось та пропало, продовж довгих жакли-вих сторіч безупинних воєн. Матеріальне і духове вікове надбання українського народу, на пожаринах колись квітучих городів і сіл, уносилося чорними хмарами диму аж під небо, до ґрунту злизували його полум'яні язика, а осталий попіл розносили буйні вітри по безкраїх степах. Цей перманентний нівеляційний процес триває в Україні від давна. Дикі орди, що їх записала історія, топтали своїми кіньми українські землі. Вони наче сарана виїдали все до ґрунту, мечем і вогнем випалювали землю, що після того й трава не росла. Україна терпіла

велику руїну не тільки за Дорошенка, Україна руйнується з малими перервами весь час по — сьогодні. Україна — це повязання двох контрастів: раю на землі, краси і багатства та пекла, нужди й людського горя...

Інші народи, що їм доля судила жити не „при битій дорозі“ та дала їм спокійніші умови життя, розвивались та закріпляли здобутки своєї культури на всіх ділянках. Вони й мають свідків своєї минувшини (Акрополі, Пантеони, Версаї, Вальгалі, Вестмінстери, Вавелі і т. д.). Де ж спочивають кості наших героїв? Надаремне їх шукати. У нас варварські, хижі орди вигрібають навіть кістки лицарів покійників... Вони роблять це зі сатанічною премедитацією, бо, затираючи сліди наших визвольних змагань, хочуть звести нашу історію до тільки „сліпих відрухових проявів“ маси, несвідомої своєї мети, національно нескристалізованої та бунтарської. Вони хочуть вбити нашу віру в воскресіння, тому й викидають з землі його запоруку, намагаються викоринити прозябаюче зерно, що глибоко запало в плідючий український чорнозем та зроджус местників неповинно пролитої крові. Ворог знає добре, яку стихійну силу має зов крові, що кличе до неба про пімсту.

У цій віковичній, безжалісній та безоглядній боротьбі за наше „бути, чи не бути“, щоб протиставитись ворогові, що не перебирає в засобах, нам треба мобілізувати всі наші сили, нам треба капіталізувати всі наші зусилля та жертвовну кров — як вклад, що єдиний дає гарантію перемоги, згідно з законами природи, де панує невгавна боротьба, де життя родиться в крові й тільки сильний та свідомий своєї мети має на нього право. Національним і моральним злочином було б кинути в непамять зусилля наших героїв, їх надлюдські страждання, їх жорстоку смерть, бо вони вмирали з тією тільки надією, що ми будемо жити, що їх кривава жертва не пропаде безслідно, а ввійде в свідомість грядучих поколінь та запише себе

в анналах історії незатертими буквами як пам'ять Леонідових борців з-під Термопіль.

Ми повинні подбати, щоб увіковічувати пам'ять наших героїв не тільки співанням „Вічна пам'ять“ чи однохвилинною мовчанкою, але подрібною розяснювальною акцією: „коли, яку насипали, кого положили“. Бо тільки чиста, велична, свідомо своєї мети ідея, освячена та споена жертвовною кровю мучеників-праведників, монтує будівлю на кріпкій скелі „що її врата адова не одоліють“. Тільки духові вартості треба класти во главу вугла; бо якщо немає стихійного прагнення до волі морально- й фізично-здорової нації, засвідчуваного готовістю на всі жертви та забезпечуваного постійним застосуванням себе до поступаючої культури, то навіть далеко посунена жертвність і героїзм не зуміє деколи зберегти народу перед цілковитою загладою, якщо ворог перевищує його культурою та фізичними й моральними вальорами. Історія дає багато прикладів заглади цілих народів, що їх не врятувало ні героїство, ні безмежна любов батьківщини.

*

Я хочу написати декілька фрагментів з історії одного нашого села *М а л н о в а*, а особливо його страждання за короткий відтинок часу в зв'язку з останніми воєнними подіями. Це не значить, що на цьому замикається мартирологічна книга цієї місцевости.

Село *Малнів* лежить у Галичині, в Мостищині, недалеко *Перемишля*, при дорозі *Мостиська-Краковець*. Це старе село (що його стан вже докладно описували польські, люстраційні, королівські комісії, за панування польського короля *Жигмонта I Старого*, в першій половині *XVI* ст.), було колись у давнині вкрите непроходимими лісами та багнами. Назву села, *Малнів*, одні виводять від назви ягоди — малини, що її кущі ще й досі густо ростуть у лісових гущавинах села, а другі від малости, придатних

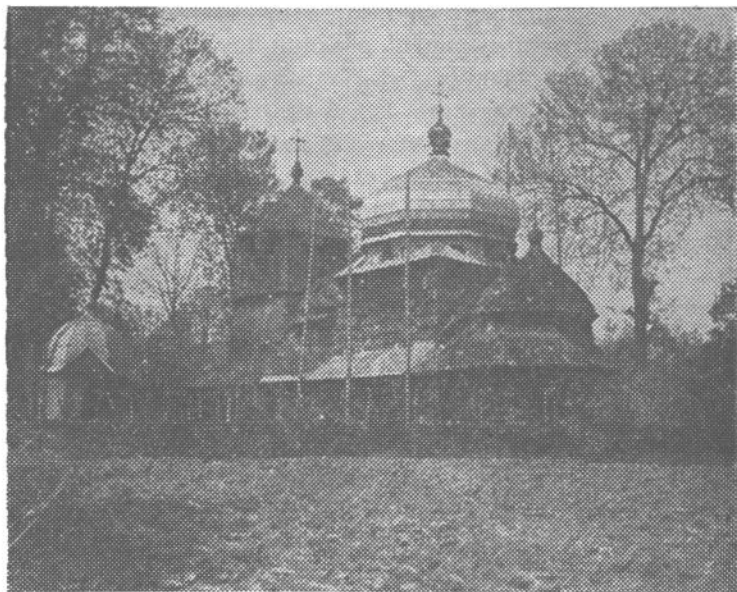
для землеробства нив... „мало нив“ — „Малнів“. Побіч села пливе річка Вишня, що витікає під Судовою Вишнею та, поблизу Радимна, вливається до Сяну. Над річкою простягались великі мочари й багна та росли ліси. Тут колись ховалися люди від Татар... Після того, як австрійський уряд урегулював річку Вишню, зникло розливчате баговиння, а залишилися тільки назви, що вказують, що там колись були мочари й росли ліси. (Луг, Березник, Липовиця, Вовчі Доли, Дубинка, Мочари, Бачмага і т. д.).

За історичної Польщі с. Малнів належало до королівського ключа сіл, що ним завідував, резидуючий в Мостиських староств. В зв'язку із скарбовими й військовими реформами, що їх переводили в Польщі в першій половині XVI ст., у парі з організуванням сталого оплачуваного наємного „кварцяного“ війська, виготовлено списки прибутків з королівських дібр, враховуючи тут очевидно й підданих.

Список прибутків села Малнів, з того часу, вказує двадцять і кілька селян „кметів“ і „халупників“ (у цьому числі й солтис, дяк та аж п'ятьох корчмарів...) та повинності і данини, що їх селяни були обов'язані платити чи виконувати. З-поміж прізвищ, на вище згаданих люстраційних списках, між сучасними селянами Малнова залишилось тільки декілька (Дороші, Велички, Гнати). Сучасні прізвища селян с. Малнів генетично вказують різнородний етнічний склад села. Є там й нащадки татарських поселенців (Галлабути — або Аллабути і т. д.), волоських (Саракули), польських (Мазури), угорських (Венгрини) і т. д.

В селі є дві церкви, обі посвячені св. Параскевії. Одна нова, велика, мурована, а в тіні старезних розположистих лип стара з XV. сторіччя церква — унікат своєю оригінальністю в дерев'яному архітекторському будівництві, між старовинними будівельними пам'ятками. Австро-угорський та польський уряди піклувались тією

церковцею, систематично призначаючи субвенції на її ремонт. Ця стара церковця побудована з дубових грубих брусів (колених). Ціла основна частина церковці, притвор, головна нава й святая святих є повязана, майстерно складеними зв'язками. Тільки драбина, угору на дзвіницю, сплосована дерев'яними кілками. В стінах церкви

**Старовинна із 15. сторіччя церква св. Параскеві в Малнові
коло Перемишля**

проверчені стрільні отвори, для оборонців, що з середини святині відбивались віт Татар. Безпосередно до церкви прилягає від входу дзвіниця, побудована як оборонна вежа. Сама церква має три копули, осередня цибулястої форми, побічні у формі щитів. На стінах з надвору, в дубових грубезних дилах є вириті написи, некрологи похованих попід стінами святині священників, колишніх

парохів села. У нутрі церкви зберігся дорогоцінний, старовинний іконостас, з високоартистичними олійними іконами. Між іншими, на іконі, що зображає Рождество Христа, пастирі є вдягнені в малнівську побутову селянську ношу з XV. ст. На інших іконах бачимо козацькі одяги та характеристичні запоріжські „оселедці“. Особливо великий образ Пречистої Діви з Христом Дитятком в крузі старозавітних пророків (що ним було заткано діру в бічній стіні церковці, завдяки чому він й зберігся) звернув увагу знавців (митрополита А. Шептицького, Єпископа Коциловського, І. Свенціцького, не вчислюючи чужинців). Цей образ малювали київські малярі в дорозі з Києва до Кракова, куди їхали з доручення польського короля (Казимира Ягайлончика, сина Ягайли) розмалювати Ягайлонську каплицю на Вавелі. В Малнові були т. зв. „королівські стації“. Тут і королівські малярі задержались відпочивати та намалювали чи продали парохії цей образ.

Під час першої світової війни, після приходу до Малнова російської царської армії, багато дорогоцінних образів із старої церковці помандрувало до Росії збагачувати культурний дорібок Москви. Біля старої церковці на цвинтарі стоїть старезна липа зі широким і глибоким унутрі дуплом. В цьому дуплі на висоті декількох метрів від землі постійно вдержується вода, навіть у час посухи. Ріжні інженери намагались розяснити це фізичне явище — зводячи його генезу до фізичного правила сполучених посудин, дарма, що ні в дальшій, чи ближчій віддалі немає там, на так високому рівені, будьякого джерела чи стоячої води. Тут при цій липі побудовано велику капличку в честь Пресвятої Діви, бо люди будьто бачили в дуплі цієї липи „видініє Пречистої“. Тією водою народ лікує всілякі недуги — а особливо хвороби очей.

Недалеко старої церковці стоїть мурований приходський дім, а між старою і новою церквою стоїть му-

рована школа і величавий Народний Дім. В селі є аж п'ять кладовищ. Найстарше кладовище довкола старої церкви, інше поблизу нової церкви. Подалі за селом новий цвинтар, крім того старий т. зв. холеричний цвинтар на „Горбках“, біля якого під час першої світової війни закладено п'ятий військовий цвинтар, поляглих у селі декількох тисячів-австро-угорських, німецьких і російських вояків. На новому цвинтарі є могили українських стрільців УГА, малнівців, що полягли в боях з Поляками, між іншими могила стрільця Івана Павлеси, малнівця з присілку Мелешки, куди в дні Зелених Свят ходили процесії та великий здвиг народу, при чому доходило тут до частих сутичок з польською поліцією, внаслідок чого багато селян каралось по тюрмах.

Село Малнів перед війною нараховувало 2300 душ та охоплювало декілька присілків (Горбки, Загорб, Дубинка, Кореньовці і Мелешки) з власною школою, читальнею „Просвіта“ та кооперативою. В селі був колись монастир ОО. Василіян та замок польського магната, Д'ябла Стадніцького. Село Малнів з гарними хатами тонуло в зелених садах, галях і лісах. Його населення зберегло традицію звичаїв і обрядів та оригінальну національну ношу (у чоловіків сині камізельки, застібані срібними гудзиками, круглі фільцові капелюхи, збирані з-заду кафтаньки, довгі поверх штанів сорочки, а в жінок багата й пишно вишивана ноша).

У ВОГНІ СВІТОВОЇ ЗАВІРЮХИ

Підчас першої світової війни село потерпіло великі людські й матеріальні втрати. Всі чоловіки вирушили захищати свою мачуху австро-угорську монархію, записувати далі своєю кров'ю сторінки історії габсбурзьких цісарів та забезпечувати чужі інтереси.

На всіх найгарячіших місцях воєнних фронтів боролись і масами гинули нащадки залізних полків Ярослава Осьмомисла й короля Данила Галицького. В глибо-

ких проваллях й урвищах балканських і альпійських гір біліють кості синів галицької землі та здивовано питають в буйного вітру, „за що ми тут лягли? Чи ще довго будемо тяглом у чужому возі, чи ще довго бути нам погноєм на чужих нивах?“ І ніхто не плакав, і ніхто не питав, завіщо проливається українська кров, ніхто не критикував, мовляв, таке винищення не має будьякого сенсу і такий обильний опуст крові виснажить докраю та смертельно послабить народний організм. Так велів найясніший та туньо цісар, чи велічество батюшка цар і дарма, що українська проллята кров зміцнювала вороже ярмо, що ще більшим тягарем пригнітало нас та капіталізувало чужу культуру. Усе, мовляв, діялося згідно з конституцією, за Божими й людськими правами. Не було там, мовляв, тієї „безплянової“ та безнадійної боротьби з вітряками, безвиглядности, зайвого розливу цінної людської крові, бо так хотіли освячені цісарі й царі...

В 1915 р. на полях Малнова зустрілись ворожі сили. Глибоко вкопались тут противники, а — закріпившись уздовж річки Вишні — зводили із собою завзяті бої. Артилерійський гураганний вогонь упродовж місяців рив малнівські ниви, засівав їх трупами, волочив тілом то поливав кровю... Наче ліс росли хрести на свіжих братських могилах. Вогонь нищив мізерію малнівських селян, хмарами чорних димів закривав сонце, блискотливо палахкотів пекольним подумям та карміново-фіолетною загравою багрів на темному овиді ночей. Пронизливий гул рушничних пострілів, торохкотіння кулеметів, глухі вибухи гранат, діймаючий зойк ранених і конаючих, рев озвірілої маси людей, що зі смертним відчаєм ішла в наступ, щоб себе взаємно різати й колоти штиками. Їдкий дим з пожегарів, змішаний з задушливим солодко-м'ясним сопухом розкладаючихся в теплі літньої пори людських тіл, звіщав наближення тієї апокаліптичної бестії, що вибрала собі українські землі як пляцдарм для вікових жадливих воєнних оргій.

І пройшла буря! Просунулась далі на схід. В селі залишилися непроглядні ряди могил і хрестів. Зриті кулями та стрілецькими ровами густо нанизані колючим дротом поля. Тіли ще згарища... Деякі присілки села зовсім щезли з поверхні землі. Багато цивільного населення загинуло від куль. Комини спалених хат і стовбури обгорілих дерев зловіщо стирчали та витягали свої чорні рамена зі скаргою до неба... На згарищах вили собаки, а люди, неначе тіні, ступали чорною ходою, ламаючи руки. Але наш народ як сталь загартований у вогні вікових воєн і лихоліть, неначе стоптана трава приник, а після буревію підвівся знову. Благословенням України є невмиручість її життєвої сили. І відбудовувалося село, верталось життя туди, де ще недавно царювала всесильна смерть.

Коли в 1916 р. до села прибув з Арламівської Волі о. Володимир Попель, Малнів поволі підоймався з завдань йому війною ран. Все ж таки люди жили ще здебільшого в ямах, а постійні хлібоздачі і безнастанні військові бранки виснажували та вичерпували село. Пошесть холери, як це було тут в XVIII. і XIX. сторіччях та п'ятнистого тифу — забрала зі села своє багате жинво.

Беручи тільки один фрагмент історії одного українського села на короткому відтинку нашого перманентного всенароднього лихоліття, ясно буде, чому українська нація помимо своєї великої життєздатности все ж таки мало поширила свій експансійний простір. Про це щоб ми не зміцніли, добре дбають наші сусіди — „братні народи“, „старші браття“ і всякі інші „герренфольки“ що спорадично спускають нам чималу порцію крові. Свідомство тій давній нашій правді дає між іншими чужинець Едгар Снов, очевидець жакливої руїни в Україні під час другої світової війни. Він дослівно пише таке (Едгар Снов: „Церштерунг унд Ауфбау ін дер Україне“. Нос Ауслезе. I. Гефт, стор. 54): „Коли я в 1943 р. залишив Советську Росію, більша частина України була ще в ні-

мецьких руках. Щойно після мого повороту набрав я поняття про те, як величезна була ціна, що її Советський Союз мав заплатити за перемогу. Цілий цей титанічний бій був від початку до кінця українським боєм. Під час коли була зайнята тільки стосунково мала частина російських земель, Україна, економічно найбільш заавансована республіка Союзу від Карпат аж по Донець і Дон потерпіла важче ніж будьякий інший край; її міста, її землеробство, її індустрію й її культуру знищено тотально. Але її найбільша втрата — це втрата в людях; від часу вибуху війни загинуло 10 мільонів, а це число відноситься тільки до чоловіків і жінок, що їх не покликано до армії“

ЗА РІДНИЙ КРАЙ

Розвал австро-угорської монархії та вибух польсько-української війни в 1918 р. включив і село Малнів в крутіз визвольних змагань. З усіх далеких фронтів поспішали зморені неначе тіні малнівські недобитки, щоб знову ставати в військові лави на захист наново загроженої батьківщини. Дух славних предків галицько-волинської держави віджив у знесилених вже серцях синів галицької землі та підняв їх на нові жертвні героїські зусилля... І зжахнувся ворог, бо оце воскрес народ, щц його окрадено з усього та привалено важким каменем неволі в гробі безмала 600 літ тому назад. Малнів знайшовся на передпіллі українсько-польського фронту а малнівські військові частини відпирали наїздника, щц просувався від Перемишля, Мостиськ, Ярослава, Радимна і Любачева. Понад 300 малнівських молодців поділило долю і недолю УГА. Багато з них лягло головами та хрестами позначило тернистий шлях галицької армії почерез галицькі побоевища, широкі степи України, чотирукутник смерги та на кладбищах у таборах полонених (Пикулічі, Стшалково, Бересть, Тухоля і т. д.). Не довелось ще в той час зреалізувати вікових намагань найкращих синів України, відбудувати українську дер-

жаву. Орел, що піднявся до високого лету, потратив піря і послаб... Треба було наново братись за роботу від основ. І почалась гарячкова праця на всіх ділянках. Густою мережею культурно-освітніх організацій і господарських установ вкрились українські землі, хоч як рішучі були протизаходи польського державного апарату. В Малнові почали працювати бл. п. о. Володимир Попел і сл. п. його син Степан.

Степан вже як молодий учень української гімназії в Перемишлі ніс у село пластові кличі. Вислідом невтомної праці батька й сина було, що великий відсоток сільської молоді залишив курення тютюну й пиття алкоголю. Під подихом тепла народної рідної культури танули рештки москвофільського запоморочення, що його колись розносила в селі „Читальня Качковського“ (заснована священиком, попередником о. Попеля, о. Т. Глушкевичом). Проф. Степан, покінчивши філософічний факультет на таємному українському, а опісля на державному університеті у Львові, віддав усі свої сили для ведення культурно-освітньої роботи в селі й окрузі. Зерно національного освідомлення, що його раз-у-раз кидали на народну ниву невтомні сівачі о. Попель та його син Степан почало давати багаті плоди. Не помогли рішучі протидії польської державної адміністрації на спілку з відсталими елементами села. На майдані біля мурованої церкви в місці, де була колись глибока багниста саджавка, (бо іншої площі не вдалось придбати з огляду на крайньо вороже ставлення державних чинників), станув величавий народний дім. Тисячі підвод довгими рядами возили пісок та засипували багно, що на ньому побудовано дім. Вкінці світло перемогло тьму і на високій вежі величавого дому залопотів прапор перемоги. Віра в свої власні сили, спільні зусилля цілої громади Малнів, розбуджений національний ентузіазм довів до завершення діла що його розпочато без будьяких матеріальних чи грошових засобів. В просторих кімнатах Народного Дому при-

містився театр на великій салі з майстерно побудованою сценою та багатими олійними декораціями виготовленими о. Попелем, читальня „Просвіти“, кооператива з магазином, молочарня „Мослосюз“ і руханково-пожарничє товариство „Сокол“. Не було майже ні однієї неділі чи свята, щоб на сцені не виступав місцевий драматичний гурток. Обдаровані музичними і співацькими здібностями о. Попель і син Степан довели до досконалости світський і церковний хор, а драматичний гурток, режисерований проф. Степаном одержував на драматичних обласних змаганнях нагороди за свою мистецьку гру. Наполегливе праця з доростом, зі старшими в читальні, в драматичнім гуртку, в хорі, в „Соколі“ і т. д., лягла неподільним тягарем на плечах скромних, безпретенсійних і самовідречених каменярів о. Попеля і його сина Степана, в цілому абсорбуючи їх сили.

В цей спосіб оновлене і духово сконсолідоване село Малнів впродовж існування польської займанщини, гідно берегло свою національну честь та протиставилось усім ворожим зазіханням. Стійка і послідовна постава села за весь час стосування державним апаратом усяких екстермінаційних метод, відповідала зорієнтованістю на конскрипційні фокуси польської адміністрації, зорганізованим бойкотом виборів у 1922 р. до польського сойму на західно-українських землях, громадною втечею малнівського парубоцтва від військової служби в польській армії (були випадки, що вже схоплені новобранці втікали з західно-польських міст, вертаючися до села в повному озброєнні та крилися по лісах), рішучою обороною проти утравізаційних шкільних намагань, польонізації парохіяльних метрик (задля чого о. Попелеві довелось багате терпіти), накидування чужинецьких дитячих садків, загрозової шляхоцької акції та витриманістю під час пацифікаційних репресій. Навіть така велика спокуса, що нею була можливість здобуття куска землі за ціну зміни обряду або інших зобовязань, не знайшла поміж малнів-

ським селянством ні одного охочого рефлектанта. У такій постійно напруженій ситуації гартувалося село Малнів та поступово переходило на позиції активної підпільної протидії в законспірованих гуртках УВО й ОУН. Ішла вперта глуха боротьба за кожную душу та за кожную пядь землі...

ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА

Проходили роки та досягли памятної вересневої дати 1939. Вибухла польсько-німецька війна... Мобілізовані ночами Малнівці йшли на війну з босвою українською піснею на устах, свідомі свого завдання та своєї властивої мети.

На заході гудів грім... глухий, зловісний гуркіт гармат та розривів скиданих із літаків бомб... Від граду спадаючих бомб знову валились цінності української культури та в своїх румовищах загібували історичні пам'ятки (церква св. Духа у Львові і т. д.). Для чужої справи лилась кров українських бійців в польських військових мундурах...

Кривавою загравою горіло небо... Все ближче і ближче підсувалася сталевя гітлерівська потвора... Многоголовий апокаліптичний змій повз та брав у свої смертельні обійми, увесь, широко й глибоко палючим вересневим сонцем висушений простір... з тисячів танкових пац блював смертним вогнем та на своєму шляху розчавлював кольони польської піхоти й кінноти, що в одчаю намагалась спинити похід ворога.

Розбиті відділи польського війська гуртками, а то й одинцем продирались на схід, де на Поліссі чи Волині мали організувати спротив. Безконечними рядами їхали авта, валками їхало цивільне населення, або йшло пішком, панічно тікаючи перед ворогом. Всевладна колись польська поліція, вищі й нижчі урядовці, високі достойники бігли на схід, прокрадаючись всіма шляхами — ніччю, щоб не задріли їх модерні літаючі та сіючі смерть

сталеві змії. Воснний буревій боками просувався все даліше і даліше на схід. Німецькі війська йшли битими шляхами укупі, не розсіваючись у терені. Це насувало здогади, що німецька військова окупація є тимчасова. Пролітаючі понад Малновом літаки скинули писані українською мовою летючки, що закликали до повстання, мовляв, прийшов момент мститися за польське ярмо. Анонімові летючки, писані німецькою рукою, не викликали будьякої реакції з боку українського населення.

„ВИЗВОЛИТЕЛІ“ ЙДУТЬ...

Гарматній рев відзивався вже з-під Городка і Львова. В тім замовк... Наче грім рознеслася вістка, що советська армія перейшла Збруч та скорим походом іде на Захід... Радіоповідомлення голосило, що складено пакт „Ріббентроп-Молотов“ та що всі українські й білоруські землі по річку Сян і Буг відійдуть до советської Росії... Комуникати советського начального командування звітували про успіхи „непереможної червоної армії“, зголошуючи зайняті вже галицькі села й містечка. Українське населення Волині й Галичини дісталоса в два вогні... Німецька армія гарячково відходила за демаркаційну лінію, льоляжно виконуючи постанови новодовершеної советсько-гітлерівської дружби.

Очікуючи на нових „гостей“, цим разом зі Сходу, населення Малнова розцінювало назріваючу ситуацію зовсім тверезо... В Народному Домі переводилась докладна сегрегація „контрреволюційної“ літератури тощо. Заховувано національні прапори, портрети наших героїв і т. д. Треба було приховувати перед „єдинокровними“ все, що було виявом будьякого народного обличчя.

Крізь село проїхала ще частина німецької задньої сторожі... Їхала вона не битим головним шляхом, але пільними дорогами та увірвалась у Малнів, що ще досі не бачив німецького війська. Німецькі вояки прийшли на приходство по ключі від нової церкви. З копули церкви

вони стежили за рухами польських кінних загонів, що продирались на південь проміж відступаючою німецькою армією і наступаючою советською та прихланцем нападали на менші німецькі відділи.

Прийшов пам'ятний для Малнова день 27. вересня 1939 р., свято Воздвиження Чесного Хреста... Чарівна, соняшна погода... Запашний подих багатої української осені. З усіх кінців села народ плыв у церкву... Божий храм наповнився ущерть. Старенький о. Попель в червоних ризах із хрестом у руках, з масою народу кланявся хресному Древу... З глибин душ продиралось у небо благальне „Господи помилуй“. Перед образами блимали воскові свічі, синьою імлою підносилося угору пахуче кадило. В соняшному сьйві блестіло золото й пестрі веселкові барви... Народ приляг до землі. Сиво-білі кучері старих дідів стелилися по долівці, неначе востаннє прощалися з церквою... Всі добре знали, „що навіть молитись ворог не дасть“... Пісня втихала та проходила в тихе шепотіння „Господи помилуй“. На розмові з Богом народ завмер у молитовній екстазі.

Богослужба закінчилась... Здавалось, що як звичайно в свято... Довкола було тихо... Гаряче сонечко щедро розливало ще своє тепле проміння та пестило прекрасні народні вишивки малнівського жіноцтва, що товпилось на майдані-цвинтарі біля церкви. Легесенький вітрець ніс з піль запах свіжої землі й вогкуватої вільхи...

Вийшов з церкви й, святково як ніколи одягнений, Степан Попель... Довкола його стовпились друзі. Народ ляжентував. „Вам треба рятувати своє життя, ворог шукатиме пастирів, щоб поразити їх, а розійдуться вівці“... вговорювали селяни... Висока постать Степана в гурті, спокій на обличчі, такий як завжди, добрячий усміх на його устах вспокоював схвильований народ... „Пастир добрий душу свою кладе за свої вівці, а наємник, що не є пастирем, видить грядучого вовка й біжить“... — цитує слова св. Письма Степан. — „Ми зовсім не збираємося

рятувати нашого мізерного життя, ми в нічому не є кращі чи ліпші за вас... Якщо треба буде, вмеремо на своїй землі, за свій народ, що його треба любити однаково в щасті чи неволі... Впродовж років ми намагались сталити характер і волю... Учителі, що тільки вчать і не дають добрих прикладів — це брехливі фарисеї, а їх слова ялові й пусті. Життя людини, якщо воно без змісту та без ідеї, не має найменшого сенсу... Хрест, що може вже незабаром жде на вас, понесемо й ми... Така Божа воля...“

Біля третьої години після полудня — під село причвалав вершник, передня патруля червоної армії, звістун „радісного й щасливого життя“... Пристанув на краю села на мості та, неспокійно повертаючись на коні, розглядався довкола своїми глибоко під вузьким лобом насадженими малими очима... Здавалося, що віджило марево давно минулих літ, коли то поява подібних косооких вершників в островерхих шапках наводила на жителів українських земель смертельний жак.

До вершника підбіг котячим трушком причасний за вуглом хати літній уже, лисий, з беззубим ротом чоловічок (Іван Величко). Село знало його як ледаря, нічного відвідувача чужих комор, що сидів у тюрмі за крадежі та інші злочинства. (Цю саму людину большевицька влада назначила опісля на першого голову сільради Малнова). Чоловічок шепотів щось до вуха нахиленого на коні вершника, при чому зловтішно всміхався, живо вимахував руками та приплющуючи очі час від часу показував на приходський дім.

Інформації були мабуть вистарчаючі, бо большевик, натиснувши коня, бистро рушив з місця. Він спинився перед Народним Домом, де стояв гурт парубків. „Здраствуйте товарищі! Бело-Полякоф здесь нету?...“ — прохрипів большевик. Гурт, перечучи, похитав головами. Большевик витягнув гаманець з махоркою, віддер кусок газети, та почав скручувати грубу цигарку, розсипуючи на боки махорку... Один з парубків, бачучи це, підсу-

нув большевиків білий папірець „Калини“... „Не нада, его крєпший!“ — промимрав. Скрутивши цигарку та закуривши її, завернув коня, а проїжджаючи повз природні загороди задрів стареньку бабусю, що поралась по оборі. „Бабушка, винєсі мнє хлєба“... Сполохана бабуса, дрібочучи старими ногами, винєсла з хати бохонєць ще гарячого хлєба та подала його большевиків. Оглянувшись довкола, большевик обережно всунув хлєб за полу шинелі й відіхав.

Під вечір сунула в село ціла армія. Вона залягла увесь простір між обома церквами, розташувалась по городах, пригородах, неначе пчолі обліпила приходський дім. Густо розставили гармати, скоростріли, вози, випрягли коней... Гострий запах людських тіл, кінське пахтіння, аромат сїна і стоптаної соломи змішався з вечірньою росєю гарного вересневого дня... Товпилось військо, люди метушились неначе в муравльську... Поведінка советських командирів була зразу загадково вчлива. Займаючи на попівстві кімнати для війська (штаб армії розташувався в школі) командири прохали, щоб забрати навіть, розкладені в рундуку до сонця, помідори, мовляв, могли б їх припадково поїсти червоні бійці. В розмові виявилось, що політруки таїли перед рядовиками складений пакт „Ріббентроп-Молотов“, а причину покvapного відступу німецьких військ розяснювали наслідком розторощуючих ударів червоної армії... Спроби свобідної розмови з окремими бійцями, особливо Українцями, унеможлиблювала постійна інвігіляція політруків, що пильно й уважно слїдували за змістом веденої розмови.

Увечорі загорїлись вогнища... В сутінню просувались силуети танцюючих бійців... Бубонїли бубни, протягло грали гармошки, вторували їм вигуки розохоженої юрби, що зловїсним відгомоном відбивались від старих дубових стїн церковці, та наводили на село жак... Стара церква стрепенулась, вона вже бачила колись під

своїми стінами подібних гостей! Вона вже чула проймаючі зойки та голосіння ведених в татарський ясир... Вона вже бачила не раз червоні луни, що яскравими відблисками миготіли в круглих, оливом споюваних малих її віконцях, що тремтливим, багряним серпанком накривали її стіни, а на темнощах глибокого неба різко відзначували золоті силуети баневих хрестів.

Біля півночі „гості“ скинули зі себе маску... Почалася грабіж... Забирали все, живий і мертвий інвентар; таскали пашу, розкидували збіжжя... „Розкулачувальній“ акції „визволителів“ акомпаніювало ревіння вирізуваних тварин... З черги мешкальний дім обведено тісним кільцем стійкових, не пропускаючи нікого... Втім знадвору почали нагально добуватись. Відкрито двері. В кімнату увірвалася громада озброєних людей. В руках у кожного пістоль-револьвер з відведеним замком. З очей та віспуватих облич напасників зазірала смерть... Старенького, хворого священика стягнули з ліжка... „Вот поп в кроватє... Січас ставай, больним притвараєтса, сматрі какой плохo тебя будет поп, очень плохo...“ Помігуючи дулами пістолів випитували у кожного з рідні священика біографію, дарма, що мали вже від наших „татарських людей“ докладнісінькі інформації про всіх і вся... Шукали за зброєю по всіх кутках... Заспокоївшись дещо, з насолодою розказували, що йдучи в Малнів убили вже в сусідньому селі одного попа (о. Телєпа в Рогізні) й у Прилбичах коло Яворова графа Льва Шептицького, брата Митрополита Андрея. Такі відвідини повторювались кількома наворотами впродовж ночі. Нервово виснажена та втомлена сім'я священика з резигнацією ждала на смерть...

Удосвіта військо готовилось до вимаршу... Награбовану мізерію о. Попеля вантажено на гармати й вози. Ще раз вертались командіри та докладно обшукували хату... Мабуть тільки приявність громади сміливіших парохіян запобігла ще цим разом кривавому епілогуві тієї

нічної гостини... Тимчасом у кухні йшла ще шамотня за бочку квашеної капусти... Це один вояк, Українець, намагався уговкати товаришів. Наслідок був такий, що товариші пообіцяли віддати попового „защитника“ під військовий суд.

„Визволителі“ відходили... Ранок був холоднуватий... Імла плахтою лягала на землю та блискучими перлинами посріблювала зелень... Крізь мокру габу продирались вже промені сонця. Один худорлявий з блідим обличчям боєць підійшов до проф. Степана, що стояв на рундуку та сумно дивився на зруйновану садибу... „Таваріш, помілуй, имееш ли што-небудь тьоплого, я очень змерз...“ „Друже“, каже Степан, „як бачиш, усі наші скупенькі достатки забрали вже ваші, але зажди... ти мабуть хворий...“ — при цьому Степан зняв із себе свeтер і подав большевикові. Салдат сквапливо вдягнувся, вдоволено ажкнув та прошепотів: „Спасіба“...

Привітне колись попівство виглядало тепер наче згарище... Стирчала розвалена стодола, опустіла стайня; сіном та зерновим колоссям грубо застелено обору, розвалено плоти та стоптано городи... „Визволеному“ українському старому священикові не залишено ні одного стебельця збіжжя, ні одної травички і ні одної тварини... Як доказ „вищої культури“, що нею постійно чванилися новоприбулі гості, були людські екскременти, що їх залишилось в кімнатах приходства на постелях стільки — скільки ночувало тут „високо-культурних“ гостей...

НОВЕ „РАДІСНЕ ЖИТТЯ“...

Від приходу червоної армії почався в Малнові революційний процес штучно проведений у дуже скорому темпі на всіх ділянках громадського й приватного життя. Що на сході творилось упродовж десятиох літ — це тут, за випробуваними методами йшло дуже скоро. До Малнова приділено кількох „опікунів“, членів партії з багатим революційним досвідом (Дружинець, Кубай і інші).

Зокрема приїжджали сюди майже щоденно службовці НКВД з районного містечка Мостиська (Слепов, Носовський, Сорокин і інші). Село Малнів стало осередком посиленої советської акції та пунктом особливого заінтересування й опіки компартії.

Червоні бонзи в задиркуватих кашкетах і в шкіряних куртках, в чоботях з короткими халявами, з нагаями в руках, трактували людей як своїх невільників, а землю й усе на ній, як мечем завойовану свою власність. Важким тягарем лягли на селянах усякі здачі: грошеві, хлібні, м'ясні, овочево-яричні, волокнуватих рослин, жирів, олів, „добровільні“ грошеві позички і т. д. Зокрема щоденні роботи на советсько-німецькому пограниччі, при будові нової залізничної лінії, що йшла крізь село, лісорубка, підводи, що довгими рядами щоденно виїжджали із села і т. д. Все те цілком приголомшувало населення... Село почорніло, наче тінь ходили люди, чорні, брудні, обдерті, вистоювали в рядах під будинком сільради, ждучи на накази советських можновладців... Ці новітні советські панове тресували новий невільницький матеріял так, як це роблять присмирювачі звірів у цирках і менажеріях. Вони просверлювали людей своїми хитрими очима, гіпногізували свої жертви, лаяли, залякували арештом, вивозом „туди, де білі медведі“ і т. д.

Поруч тієї, так би мовити, адміністративно-господарської роботи, йшла ще друга, основніша й важливіша, а це боротьба з „контрреволюцією“. Удень і вночі безупинно велась ця розвідувальна, підготовча робота. Допитувано одинцем і групами... Ніхто не знав ні години, ні дня, коли його покличуть і чи вернеться він ще додому... Створено цілу мережу сільських конфідентів, шпигунів із місцевих суспільних викидків (Ромась, Жук Юрко званий Касиник і інші), десятників, що їх обов'язком було постійно обстежувати усіх мешканців десяти приділених їм хат і т. д. Привозили в село масу горілки, розпичували народ, підстьобували отрутою нервову

людську систему, внаслідок чого люди ставали більше м'які й балакучі... Розв'язувався і так вже говірливий кумів язик. Стежили друг за другом, брат доносив на брата, правдиве чи вигадане, батько боявся сина, а мати доньки. Твердження, що „людина є людині вовком“ знайшло тут своє живе відзеркалення. Досвідчений своєю довголітньою сатанічною практикою кривавий апарат НКВД діяв скоро і справно. Советська машина працювала цілою парою, щоб безслідно знищити увесь національно свідомий людський матеріал та нашттовхнути проти нього сільське несвідоме, деструктивне шумовиння. Одним словом — почалося і в Малнові „нове радісне життя“...

„РЕВОЛЮЦІЙНІ РЕФОРМИ“

Зразу почались реформи в школі, звідкіля в першу чергу викинено хрести, образи святих та все те, що в світогляді дитини могло б зродити думку про Бога. „Бога нет“, „Бога не виділи там у горі советські летуни, а советські лікарі не дошукались у людському організмі душі. Правда советська наука, завдяки творчості советських учених, уперше в історії, викрила остаточну „істину“, що Бога нема, а релігію, цей „опію народу“, знаряддя в руках капіталістів, експлуататорів працюючих мас, вигадали пони-мракобіси, вірні слуги капіталу, щоб тим успішніше задурманювати народ та зробити з нього безвільну улеглу масу, що в користь поміщиків і капіталістів легко зрікається права на дочасні добра на цьому світі та вичікує спасіння і царства Божого щойно на другому світі“. Шкільна дівтора, що ще недавно виховувалась вдома і в школі в глибоко-релігійному дусі, станула тепер вічна-віч із советськими вчителями, що нашттовхувані компартією розгорнули пекольну працю, щоб якомога найшвидше викорінити з дитячих душ віру в Бога та виховати молоде покоління у воюючих безбожників. Навчання в Малнові доручено переважно іншо-національ-

ним учителям, що зовсім не знали, або знали слабо українську мову. Автім це для большевиків була другорядна справа, бо в УССР українську мову ледви толерується в школі, а вживання української мови в „українській державі“ не дуже то безпечне. Основним завданням советського вчителя є знижувати в дитячій душі почуття людського достоїнства, ідеалізму, а будити почуття подиву для непомильної компартії. Обовязок насаджування канонів комуністичної доктрини, антирелігійна пропаганда, готовість бути беззастережним інструментом в руках партії, оце умови, що їх ставлять кандидатів на советського вчителя. Хто з учителів деклярувався на таку роботу, (а таких з остраху перед терором був великий відсоток), цей міг ще розраховувати на деяку, довше чи коротше тривалу, життєву вегетацію. Як бачимо, ціна цього ж злиденного учительського життя була досить висока.

Яким мусить бути советський учитель, писала „Радянська Україна“, орган ЦК КП(б)У, під наголовком: „Благородне завдання радянського вчительства“.

Ця газета писала: „Перевага радянської школи над школою старою, буржуазною, полягає в тому, що вона виховує своїх учнів в дусі найпередовішої у світі марксистсько-ленінської ідеології, виховує у дітей почуття братерської дружби народів, любов до своєї радянської батьківщини, насамперед до великого російського народу, оберігає своїх вихованців від впливу ворожої ідеології звірячого ворожого націоналізму і від релігійного дурману...“

„КРОЙ ВАНЬКА -- БОГА НЄТ!“

Слідом за школою пішла церква. Її ліквідація в советській політиці вважалась „кондіцію сіне ква нон“ (коначною умовиною) успішного проведення комуністичної програми. Уведення на землі раю без цілковитого знищення церкви, в понятті теоретиків комунізму немож-

ливо. Ото бо церква піднесла гідність людини та надала їй надприродного змісту. Християнство висловило концепцію свободної волі людини, люди після смерті проголошуються святими, людина-жінка стала Матір'ю Бога, а друга Особа Божа, Син Божий, стався чоловіком. Людина, за вченням Церкви, створена Богом на образ і подібіє Боже. Советська система здерла з людини усе, що могло б надати їй характеру святости, індивідуальної незайманости, вищости від усіх земських сотворінь. Людина в понятті комуністичної науки, це звичайненька собі тварина, це вищий досконаліший ступінь малпи, що зараз стоїть на верху біологічного еволюційного процесу в світі. Тільки надхнені вченням Енгельса, Маркса, Леніна і Стадіна, члени комуністичної партії з партійними білетами являються в цьому тваринно-людському суспільстві чимось вищим, упривілейованим чинником, а всі безпартійні гельоти, це „глебе ад скріпті“ — кріпаки-колгоспники і позбавлені особистої свободи фабричні робітники, що їх всіх можна довільно використовувати чи безкарно винищувати. Окрему групу пар'ясів становить кільканадцять мільонів каторжних невільників (в пропорції два невільники на одного члена компартії), що їх призначено на безжалісну експлуатацію, та скоріше фізичне винищення.

Це всі ті, що їх советські суди визнали винуватими в контрреволюції та заслали в концентраційні табори. Усе це твориться в користь нового ідола, що йому на ім'я „рабоче-крестьянська“ держава, а радше в користь новітніх жреців цього ж ідола молоха, упривілейованих членів компартії. Советська сталінська конституція в теорії — це найкращий в світі конституційний твір. Вона забезпечує людині вільне життя під теплим, життєдайним сталінським сонічком, вона дає усякому право на працю, заробіток і відпочинок, вона дає можливість користуватися усіми благами неосяжної советської батьківщини; вона приносить радісне й щасливе життя. В ділянці ре-

лігії сталінська конституція забезпечує громадянину так широко продуману релігійну толеранцію, що її ще в історії людства не було (пор. 123 стаття сталінської конституції). Усі релігійні толеранційні едикти від медіолянського з 313 р. в старині почавши, через нантейський (1598 року), аж до релігійних толеранційних міркувань Джефферсона, що „ніхто не може пристосовувати своєї віри до чужих вимог; практика і суть релігії містяться у внутрішньому пересвідченні чоловіка, згідно пересвідчення його розуму“ — усе те блідне в порівнянні з „правдиво демократичною“ советською релігійною толеранцією. Сталінська конституція настільки більше забезпечує звичайному, очевидно культурно „відсталому“, „назадницькому“ ще громадянину релігійну свободу, що допускає виконання релігійного культу, а поряд цього ведення широко розгорненої антирелігійної пропаганди, очевидно батьківської „турботи“ про своїх діток, щоб розяснити уми ще деяких „малокультурних“ советських громадян, „замрячених“ релігійним гашишом. Іншими словами одночасна свобода антирелігійної пропаганди означає в Советському Союзі обов'язок усіх лояльних громадян обплювати релігійні переконання віруючих, слідкувати, доносити, а то й ліквідувати „мрякобісів“ як ворогів правдивого поступу й народу.

На запити, чи вільно молитися та виконувати релігійні обряди, була відповідь „скільки угодно“. . . І народ молився палко й гаряче, як може ще ніколи. Мабуть ніколи раніше малнівський Божий храм не бачив у своїх стінах стільки вірних, що в той час. Навіть ті, що до церкви не ходили, тепер з церквою не розлучалися. Велика простора нова мурована церква в Малнові не могла вже помістити аж стільки людей. Ще ніколи мабуть в парохії Малнів не було такої духовної єдності поміж парохом і парохіянами та такого релігійного підйому. Але над церквою зависла вже грізна, чорна хмара. Хрест на ви-

сокій бані нової церкви похилився в сторону сходу, неначе звіщав якусь лихо.

В Советському Союзі згідно з конституцією вільно молитися, але за молитву треба платити буржуазні ціни, бо тільки буржуазія молиться. Одного дня голова сільради (Іван Величко) почав докладно вимірювати церковні площі. Наслідки тих помірів були фатальні. Священникові о. Попелеві доручено заплатити величезний церковний і „особисто-доходовий“ податок. Мовляв, церковні будівлі займають обширні площі, через що держава має великі втрати, а за ці непотрібні релігійні витребенки треба заплатити. Зважаючи, що всяке рухоме і нерухоме майно, навіть з живим людським інвентарем, стало державною власністю, беручи до уваги й те, що приватну торгівлю переслідувано советським законом, а польські гроші стягнуто з обігу, без можливості заміни на нововипущені советські рублі, — заплатити в той час якусь більшу грошеву суму було майже неможливо.

Все ж таки селянські добровільні комітети потайки переводили збірку між селянами, щоб рятувати закриттям zagrożену церкву. О. Попель випродав усе, що ще залишилось після большевицької грабежі в ніч Чесного Хреста, продав навіть останні чоботи, щоб заплатити колосальний податок. Большевицький „фінвідділ“ зарахував панотцеві всі доходи, на десять літ узад, правдиві й вигадані прибутки, що їх священник будьто мав за польських часів. Почалась безконечна тяганина тяжко хворого священника о. Попеля по всіх фінансових урядах, залякування його тюрмою, викликуванням у великі морози до районного містечка Мостиськ (віддаленого 15 кілометрів), чи до місцевої сільради по кілька разів денно на допяти. (Післанці, що приходили по о. Попеля діставали від політруків наказ: „Єслі поп больно́й, так притащіте єво сюда на плечох“). В канцелярії сільради політруки накидувалися на о. Попеля з безцеремонною лайкою за те, що, мовляв, він не хоче платити податку і бун-

тує народ, щоб податків не платив. Про сплачування визначеної суми ратами, або відсунення речинця сплати, не було й мови. Залишалось тільки своєчасно заплатити, або готуватись на найгірше. Коли нарешті після надлюдських зусиль удалось заплатити належність та була надія, що непезпеку для існування церкви відсунено бодай на деякий час, несподівано прийшов новий наказ платити вдвоє таку велику суму, як уперше... „Заплатили, так значить имеють деньги, платите далі“. В цей спосіб перетворено церкву в дуже солідного і рентовного платника. Большевики експлуатували безжалісно не тільки саму церкву, як релігійну інституцію та знищували коріння її матеріальної екзистенції, конфіскуючи всю церковну і парохіяльну землю, усе церковне й парохіяльне майно, але через церкву додатково висотували з самих же робітників і селян ті рештки матеріальних засобів, що їх селянство після здачі советській владі всіляких податків, данин і контингентів, готові були жертвувати для рятування церкви. Тим разом доля малнівської греко-католицької церкви була пересуджена... Такої грошевої суми, що її наложили вдруге, не могли вже заплатити ні парохіяни ні дорешти зруйнований парох. Віруючим залишилось ховати в своїх серцях релігійні почування без можливости виявляти їх назверх. Церква ліквідувалася, а її життя сходило до катакомб, як у перших віках християнства, в часах переслідувань всяких Неронів.

**„ВСЕНАРОДНЕ ГОЛОСУВАННЯ“ — АБО ЗАВЖДИ
99,99% „ЗА“...**

Усі інші большевицькі фокуси, що уводять на землі рай для ущасливлення знедоленого людства проходять втертими способами за випробованими методами.

І так всенародне голосування для вибору депутатів, що в „імені“ народу мали виявити свою згоду на прилучення Західної України до УРСР, а далі колективізація, призов у червону армію, усякі здачі, контингенти, по-

зички і т. д., усе це проходило „радісно“ і „щасливо“ та „одногласно“...

„Всенародне голосування“ для вибору депутатів відбувалось в Малнові врочисто. Зі стін великої салі Народного Дому, недавно ще прибраних портретами наших славних людей, дивилися тепер розсміяні, опецькуваті, товсті від жиру обличчя чужонаціональних большевицьких лідерів з „геніальним вождом“ на першому місці. Попід стінами за столом накритим червоною плахтою сиділи урядники, дарма, що раніше вони не займались ніякою канцелярською працею, а деякі з них мабуть уперше знайшлися в саях Народного Дому.

Усі приявні на салі обовязково в шапках, льокаль замрячений густою заслоною махоркового диму, із-за якого наче місяць з-поза хмар проблемували товстоваті, блискучі від поту, з підігнутими угору дашками кашкетів, лоби советських наставників, обабіч сухорлявих, западистих та зарослих облич наших селян. Сухо кахикали газдині, збайдужніло спльовували дядьки, провокаційно тупцюючи товпилась молодь. Притаєно шелестіли „бумаги“ з давньої канцелярської макулятури, що в ній нишпорили „урядовці“, гарячково підшукуючи за прізвиськами приявних на салі виборців. За параваном записували виборчі картки та кидали їх до урни. Найдемократичніша в світі советська конституція забезпечує своїм громадянам широке, ліберальне пятиприкметникове виборче право. Воно в ніякому випадку не становить будь-якої загрози для політичних комбінацій всесильної комуністичної партії. В депутати попадають тільки „кращі“ сини народу, ставленники компартії. Ви можете писати на виборчих карточках, що хочете, в депутати обовязково попаде згори назначений кандидат партії. Опозиційних кандидатів немає зовсім, і це маловажно, яка є форма голосування, що на карточці написано і скільки голосів впаде на кандидата. Після урядового підрахунку вибори в Малнові випали „знаменито“. Голосуючих було сто (!?)

КНИГА З БІБЛІОТЕКИ
Свящ. МАГДІНА
С. ВІКТОРА

відсотків, всі віддали свої голоси на „кращого“ сина „родіни“ товариша Тарапацького (селянин-бідняк зі сусіднього села Кальників, півграмотна людина, що довгий час була робітником у Франції і членом компартії). Насправді Тарапацький, що його побито вже на передвиборчій агітації в Малнові (листопад 1939) не дістав ніяких голосів. Виборчі картки своїм змістом були подібні до закінчення листу, що його писали колись запоріжці до турецького султана. Все ж таки депутатом вийшов Тарапацький, бо інших кандидатів не було ні не могло бути. Тарапацький поїхав у Львів, щоб з такими ж самими „кращими“ синами народу вирішувати долю Західної України.

Розподіл землі на дрібні селянські приватні наділи мав тільки тимчасове значіння. Тепер почали заміняти його в колективізацію. Сконфісковане церковне та громадське майно в Малнові стало завязком колгоспу ім. Молотова. Реалізатори комуністичних концепцій усупереч своїх демагогічних кличів „долой помещиків і капіталістів“, уводять у ХХ. сторіччі кріпацтво не тільки однієї суспільної групи, але всього суспільства, за винятком ново-аристократичної верхівки компартії. Оце компартія почала безоглядне нищення підстав громадської незалежності супроти держави — приватної власности. Бо кожний клаток землі в руках її правного власника, українського хлібороба, це частинка української національної незалежности. Тому ворог намагався якомога хутко вирвати українському селянинові, основі української нації, ґрунт під ногами та зробити з нього невольника, беззастережну власність московської держави, маріонетку, що нею можна посувати куди хочете, заставляти до всяких робіт, а то і винищувати міліонами (голод в Україні 1932-1933 рр.). Ворог намагався звести найбагатший в Європі, високо талановитий, геройський український народ до заляканої, зубожілої, голодом змороної, нервово виснаженої, антирелігійної безкласової маси,

здивленої тільки в „сіяюче в Москві сонічко божество“, в юрбу безвільних, завжди голодних, послуханих рабів.

Зразу після приходу червоної армії селянська біднота в Малнові почула благодатний подув „визволення“. Земельні наділи, приділ фільваркових корів, можливість набрати з лісу дров, кільки хто хотів, дешева горівка і тютюн, музики й гульня, кіна і т. д., здавалось, розпочали новий період „радісного“ життя. Але незабаром прийшлося здавати державі всілякі податки й контингенти. Ці тягарі були такі дошкульні, що навіть сільський прощак Ігнац, що до сходу прирізав собі земельки, набрав чужих корів, забагатів та безупину величав „ясне сонічко“, прибіг одного дня до сільради, шпурнув на стіл наказ м'ясоздачі (50 кг. мяса) та заявив, що він навіть на Великдень не їсть мяса, тому його здавати не буде. Урядники відповіли Ігнацові, що якщо він не має мяса, то хай купить і здасть державі, бо буде „плохо“. Розбудова колгоспу в Малнові йшла пиняво. Большевики взяли зразу за багатших селян, щоб розподіливши, розсваривши та нашттовхуючи бідних на багатих, знищити по черзі одних і других. Почалась нагінка та „розкулачування“. Раз-за-разом викликали селян у Сільраду, тероризували їх, залякували, аж нарешті люди морально заломлювалися та „добровільно“, підписували своє вступлення в колгосп. Цій колгоспній акції акомпаніював терор, арештування та вивози цілих родин на Сибір.

Крім того почалась у Малнові рекрутація. Прийшлося йти в глибину советської держави в далеку Сибір, азіатські пустелі і т. д., щоб скріплювати імперіялістичні інтереси „єдиної неділимої“.

РЕАКЦІЯ НАРОДУ

Дошкульна візісекція, що її найздник проводив на українському галицькому народі, при допомозі азіатських методів, почала викликати здорову реакцію народу. Терпець народу увірвався. Зневаження та топтання націо-

нальних переконань, плюгавлення релігійних святощів, закріпачування в державних колгоспах та грабiж приватної власности, прадiдноi землицi, депортацiї у далекий Сибiр, насильне забирання молодi до червоної армiї з метою проливати її кров в iм'я чужих, крайнє ворожих українському народовi iдеї та iнтересiв i т. д. — усе те довело народ до одчаю. Здоровий iнстинкт самозбереження вже не раз в iсторiї спасав українську нацiю перед загладою та вказував їй єдино-правильний шлях боротьби. У всесвiтi панує закон, що усяке слабке стається жертвою сильного. Зокрема iсторiя вчить, що поневоленому народовi ще нiколи не повелося переконати завойовника, що його поведiнка не лицює з засадами справедливости, честі i т. д. В свiтi має право той, хто має силу його пiддержати. Якщо поневолена нацiя хоче врятувати своє iснування, то мусить видобути iз себе настiльки сили, щоб ворога знищити або прогнати. В життi сантиментiв немає, а якщо позiрно й є, то вони удаванi. Одиноким аргументом, що потрапляє до пересвiдчення ворога, це аргумент сили, обоснований етичним правом на свободу людини й народу.

Доведений до одчаю народ Малнова виявляв своє невдоволення мовчазливістю та пасивністю. Бiльш iмпульсивна молодь тiкала та гуртувалась у лiсах, при чому доходило до сутичок. Природний iнстинкт самозбереження не проаналiзує якості небезпеки, чи сили ворога, але реагує зразу, без уваги на евентуальнi наслiдки.

СТЕПАН ПОПЕЛЬ

Почалась боротьба московського гiганта з малесеньким безборонним селом. Вислiд тiєї боротьби був аж надто ясний. Все ж таки село не здавало своїх позицiй. Ворог вирiшив змести з лиця землi тих, що поважилися думати iнакше, як наказує вчення Маркса-Сталiна. НКВД розпочало свою роботу. Одного ранку, пiд кiнець жовтня 1940 р., заїхало пiд малнiвську сiльраду люксусове авто,

що привезло начальника мостиського НКВД Слепова. До сільради викликано на переслухання групу людей. Між іншими викликано туди сл. п. магістра філософії Степана Попеля, бо він властиво був об'єктом зацікавлення НКВД. Слепов, людина ще молода, з приблизним обличчям та виразом притаєного сатанічного садизму, з відрухами кровожерливого хижака, прикритого псевдо-елеганцією советського „человєка“ з „большою“ культурою, випещених білих рук прикрашених перстенцями, помадою помазаного волосся і т.д. Цей безбатченко, байстрюк, вихованець советської вулиці, ревно відв'язчував „родіні“ свій аванс. Партія і уряд тримаються міцно тієї галузі, на якій самі сидять, тому НКВД „не може помилятися“, а найжахливіші злочини, це, по советській етиці, пожиточні й високопатріотичні вчинки, без чого загинув би советський рай. Якщо в 100 жертвах червоного терору знищено б тільки одну людину, що справді являлась би ворогом советського режиму, то смерть 99-ти зовсім невинних людей — це етичне, виправдане, логічне й кінечне явище. Належати до НКВД це велика честь, а ще більша користь для кандидата. Ці вибрані люди, новітня оприччина, втішаються великими ласками партії і уряду, та заживають таких благодатей, про які справжні капіталістичні буржуї і мріяти не можуть.

І для цього нещасного лакізмства поперся туди і землячок Голубінка, зі села Макучева біля Судової Вишні, що приїхав з начальником Слеповим. Цей, ще молодий, присадкуватий чоловічок, з неспокійними хитрими очима, деклямував комуністичні фрази з патосом тупоголового, вузькоглядного кар'єриста та возвеличував радісне життя під сонцем „найдемократичнішої конституції“. Голубінка розказував, що він ще надовго перед війною втік з колишньої польської тюрми крізь комин, в ніч під Христове Різдво, щасливо пробрався до Росії, де пройшов вишкіл у НКВД з тим, що в слухний час послужить „родіне“ своїм ознайомленням на галицькому ґрунті. Саме

тепер Голубінка оплачував свій довг вдячності, засвідчував свою вдячність партії, дослужувався авансу та викривав правдиву чи вигадану „контрреволюцію“ на добре собі знаому Судово-Вишенському і Мостиському ґрунті.

Начальник Слепов самовпевнено розташувався в темнуватій, низькій канцелярії малнівської сільради, розсівся на кріслі під портретом Сталіна та в почутті своєї влади насолоджувався цигаркою. На столі розклав письма та раз-у-раз туди зиркав. Почались допити... Усе, що діялось десятки літ тому назад, ще за часів Австрії чи Польщі, становило предмет зацікавлень советських шпигів. Приналежність до спортових товариств „Сокіл“, „Січ“ чи „Дуг“, самоосвітня праця в читальні „Просвіта“ чи в іншій культурно-освітній установі, в пластовій організації, всяких економічних чи господарських товариствах — вважалося тяжким злочином. Єдине, що виправдувало, це ствердження факту, що хтось за часів Австрії чи Польщі сидів в тюрмі за звичайні кримінальні злочини!... Але горе тому, кому доведено, що він сидів в польській тюрмі за політику, в обороні прав свого народу, такий обов'язково зразу попадав у советську тюрму.

В цілому ряді питань, де начальник Слепов намагався виказати приналежність сл. п. мр. Степана Попеля до ОУН, та покликувався при цьому на письмовий донос, заслуговує на увагу запит, чому мр. Степан „не працює учителем в советській школі“. „В это время, кагда ми ліквідуємо безробітцу, вот ви товарищ Степан, учитель з университетеском образуваннем не приймаєте участи в просвіщеніі маладого советського поколенія“. На це мр. Степан відповів: „Тому, що зараз немає нікого хто піклувався б моїм старим, хворим батьком священиком, я залишився біля нього і виконую тут щоденні послуги. А в тім я прохав взяти мене на будьяку фізичну роботу, або на бухгалтерську в малнівській кооперативі, але мені відказали, мовляв, я син попа... „а всі поли і їх нащадки, це вороги народу“... Що торкається праці в ра-

дянській школі, говорив даліше мр. Степан Попель, то я там працювати не можу... Радянська школа не мала б з мене ніякої потіхи, бо там, де в шкільну працю не вкладається душі, там виховні результати майже ніякі. Радянська школа поклала собі метою виховувати воюючих безбожників, а я такої роботи вести не можу і не хочу. Христос сказав, що цьому, хто гіршить дітей „краще було б, коли б жорно млинове почеплено на шийо йому та й укинуто в море, ніж щоб зблазнив одного з малих сих“ (Єв. Луки, гол. 17). Тому і я згіршувати малих цих не можу, бо я віруючий християнин, католик і радше волю смерть фізичну ніж духову... Я вірю в Бога“.

„Ну ладна, ви веруючий человек, убедите меня в ісуствие Бога, тагда и я уверую“ каже іронічно Слепов.

„Існування Бога, для тих, що мають очі бачити, а вуха слухати, є очевидне — каже Степан, — і тут не може бути ніяких сумнівів, а всякі балачки на цю тему це пустомовність людей, що гріються промінням сонця та живуть його теплом, а водночас намагаються доказати, що цього ж сонця насправді немає. З усього, що тільки в світі бачимо, продовжував далі Степан, промовляє до нас Бог. І чудова органічна будова мікроскопічно малої тваринки чи рослинки, мистецька конструкція та функції людського тіла, краса цілої природи, порядок і закономірність рухів планет у всесвіті з точністю до однієї секунди, досконала вимірність космічних шляхів, що по них із шаленою шкороістю мчать мільярди іще раз мільярди звїзд велічною більшою від нашого сонця з акуратністю до одного міліметра, безмірний своїм духовим потенціалом людський розум, усе це показує нам на Всемогучого Творця вселенної і чим більш ясним є людський ум, тим докладніше і краще бачить він Бога, тому насправді геніяльні люди, високої і правдивої науки, учені в ріжних ділянках, були глибоко віруючі. Історія не знає будь-якого народу, навіть найдикішого, що не мав би якоїсь релігії, віри у відвічний Абсолют і не важно як вони собі

його уявляли чи уявляють, чи, будь це, зроблені людськими руками ідоли, чи віра в „мойру“, „віс майор“, чи по вашій термінології „природа“ і т. д., чи нарешті християнська віра в правдивого Бога-Духа, що сотворив усе видиме і невидиме. І тільки безумний каже в своєму серці, що немає Бога“ — закінчив Степан Попель.

„А чи Бог міг би сотворити камінь, що його не підняв би?“ з диявольською усмішкою втручається Голубінка, впевнений у тому, що тим своїм запитом заскочить Степана. „Ви товаришу“, каже Степан, „висуваєте старі, вже пилом припорошені, софістичні крючки і діалектичну казуїстику, з метою піймати на цю вудочку наївних. Антирелігійні аргументи є, як бачите, так слабкі, що в протирелігійній пропаганді треба вам послуговуватись аж такими наївними крючками. Автім, щоб заспокоїти вашу діалектичну цікавість, скажу, що сотворіння не може бути досконаліше за свого Творця, чи предмет, що вийшов з-під рук майстра не може бути більших спроможностей як сам майстер, так, наприклад, як ви не можете бути досконаліші за Сталіна, творця ваших поглядів і вашого світогляду“.

„Да, ето правильно“, перебиває Слєпов, „ви очень характерной человек, ви мне понравились. Вот товарищ Степан, ви син попа, верующий... да... вот усе доверяют вам удостоверите пожалуйста, что ви друг советского союза. Нам нада разоблачевать и безпощадно истреблять усех врагов народа... ви умной человек... знаете чего нам нада. Здесь националистическая, украинская деревня... ну и в целом уезде... понятно... Ето большая честь кагда НКВД и партия вам доверяет. Пред вами большая путь. Вам нада использовать егия нашия предложения, егия чудние прямо возможности...“

„За кого ви мене маєте?“, перебиває Степан приманливу намову Слєпова. „Ви хочете, щоб я за юдині сребренники видавав невинних людей, бо ті, що у вашому пересвідченні винуваті, в моєму розумінні це зовсім не-

винні люди. До цієї юдиної роботи ми маєте багацько своїх, розлюблених у цьому ремеслі людей“.

„Разпишіть, что ви вступаєте в ряди нашої красной армії“, каже Слепов та підсуває до підпису Степанові заяву.

„І тієї заяви не підпишу“, відказує Степан, „якщо буде мені доручено військовий мобілізаційний наказ, тоді піду в армію враз з іншими“.

На цьому допити закінчились...

Поводі вертався Степан з переслухання... Слідом за ним йшла вже смерть... Про це знав добре Степан і до неї задалегідь готувався.

Вперш за все висповідався в сусіднього священика та прийняв Найсвятіші Тайни. Від тоді Степан повторював слова св. Письма: „Коли світ вас ненавидить, знайте, що мене перш вас зненавидів. Коли б із світу були, світ своє любив би. Не більший слуга пана свого, і вас гонитимуть“ (Йоан 15, 18-20). „Вилучатимуть вас із шкіл, бо прийде час, що всякий, хто вбиває вас, думатиме, що службу приносить Богу“ (Йоан гл. 16, 2).

Велика побожність сл. п. Степана, це виховний вплив старої священичої родини Попелів, особливо глибоко віруючої матері Степанії (з роду Міхнович, померла 27-го травня 1928). Зокрема чудесне uzдоровлення Степана, коли він ще був малим хлопцем, закріпили в ньому цю віру. Бо коли лікарі відмовились вже від лікування смертельно хворого хлопчини, а болячка в горлі безжалісно душила свою жертву, о. Володимир побіг спішно до церкви, вийняв з кивота з-під Найсвятіших Тайн образок Пресвятої Діви Марії Неустаючої Помочі, приклав до горла умираючого хлопця і Степан оздоровів, встав із ліжка і почав бавитися. З цього часу Степан мав велике набоженство до Пресвятої Діви Марії. Щоденно гаряче молився навколішках в церкві, або прихований в гушавинах священичого дворища, довго під ніч... І тільки інколи срібне світло місяця викривало бліде обличчя Сте-

пана, змінене в молитовній екстазі... Слова молитви за-падали в глибокі тіні дерев, щеміли здавленою луною в яснім місячнім, літнім тумані ночі...

В селі і над селом світилась біла тиша... Місяць повільно осідав над церквою... На землі ставала глуха ніч, тільки цвіркуни сверготіли свою нічну симфонію, а на дзвіниці старої церковці шипіли та сумовито скиглили пролітаючі сови... Село спало... З постаті Степана лягала на землю довга тінь.

Знане милосердя Степана використовували деколи несовісні люди. Бувало зайде зимою в село безробітний, зніме своє взуття в хаті селянина, сусіди садиби священника та босоніж пробіжить по снігу на приходство і гріється в кухні, тупцюючи ногами... Зворушений такою нуждою людини, несвідомий підступу, Степан дає бідному своє взуття.

Слід підкреслити, що життя Степана було скромне, бо хоча й закінчив він філософію та здобув на львівському університеті диплом магістра, то все ж таки посади в західній Польщі не брав, хоч йому пропонували, бо хотів безкорисно працювати для своїх.

Недовго перед війною в 1939 р. Степан відбував безплатну педагогічну практику в українській дівочій гімназії в Перемишлі, де втішався великою популярністю та пошаною. Все ж таки за свої релігійні практики, часті св. сповіді й Причастя дістав епітет „Камедула“.*)

Цим християнським чеснотам і іншим прикметам духа Степана: гра на фортепіані, гітарі, співацький талант з хистом диригента, творчий поетичний і декламаторсько-ораторський талант (під час обстеження перемиської дієцезії, Степан вітав в Перемишлі папського легата Дженнокія прегарною промовою в латинській мові), пластова любов до природи і т. д., товаришили й фізичні

*) „Камедула“ — від монашого чину Камедулів.

прикмети: високий, сильної майже атлетичної будови тіла, спортсмен — відзначений нагородами переможця в численних спортових змаганнях.

НІЧНІ ОБЛАВИ

В місяці листопаді 1940 р. мостиський НКВД пустив в рух увесь свій вишколений та до нового терену примінений апарат. Сільські малнівські конфіденти НКВД (Юрко Жук, Олекса Буньо й інші) zorganizували групу малолітніх недосвідчених хлопців із присілка Мелешки і сусідніх сіл з метою будьто перейти із зброєю в руках советський кордон. Під час коли зібрані хлопці, лаштуючись до походу за Сян, згідно з пляном провокаторів, попивали горілку в хаті одного господаря на Мелешках, на даний конфідентом Ю. Жуком знак НКВД-исти оточили хату та внарештували всіх хлопців. Разом з арештованими посаджено в тюрму конфідента Буня, де він своїми зізнаннями обтяжив інших, а найбільше проф. Степана Попеля, скидаючи на нього всю вину...

В ніч під велике храмове малнівське свято св. Вмч. Параскевії (з 9. на 10. листопада) мостиський НКВД перерів у селі облаву на найсвідоміших людей. Під село підїхали авта, узброєні НКВД-исти з військовою міліцією і місцевими конфідентами, неначе згряя вовків кинулися на безборонних уночі людей, вязали їх та навантажували на авта. В цю ж ніч внарештувано, вивезено, а після цього мучено довготривалим слідством, а врешті, підчас відступу советської армії з Галичини, живцем покидані до солянок біля Добромиля, між іншим, найкращі хлопці села Малнова: Смерека Михайло син Івана, Жила Теодор (Палій), Денистик Іван (Плішка) син Івана, Максимиський з Мелешок, Вовк Михайло, Ковалик Олекса, Шегинський Гриць, Шегинський Іван (оба з Мазурів), Романівський (з Горбок), Рожак Іван с. Івана, Купяк Іван син Гриця, Прийма Степан, Сас Іван (з-за Горба), Корпесьо Теодор (з Мелешок).

Ніч проти кршового свята Параскевії була погідна й ясна. Місячне світло тримало в таємничих чарах, приховане верхівками дерев, село. Сумовито визирало до місяця пограбоване дворище священика. Важко і повільно осідав вже місяць посеред ночі над старою, мовчазною церквою... Старезні липи біля старої церкви, освітлені місяцем з верхніх боків, витикали з нього позолочені гіляки, та кидали довгі й глибокі тіні, наче намагались прикрити дворище священика. Привяла від перших приморозків, вкрита інесм трава, золотилась неначе світляні перли, розкинені по сріблястій габі... Понад нею ворухився зимний, білий туман...

Була година друга після півночі... До садиби священика просувався гурт сірих людей... Ішли мовчки, наче нічні видава... Під їхніми тяжкими ногами глухо дудоніла земля... Підійшли, оточили дім та пристанули під вікнами (у двох кімнатах тулилась рідня священика, решту кімнат обернено на приміщення для будівничих залізничної дороги, що її будовано біля села). Провідник відділу підвів руку та почав твердо стукати в шибу... Був це конфідент Юрко Жук, що наче Юда продав за сребренники Учителя... Тріск ударів продзвенів зловіщим гомоном і сполошив ворон, що з шумом і лопотінням крил чорною плахтою знялись понад високі дерева й ще зли в безвістях ночі... Проникливе бубоніння роздерло легкий сон домашніх. Смертельний блідий жах поразив їх серця... До вікна стукала своєю кістяковою рукою смерть... „Хто це?!", запитав притишений голос із нутра кімнати. „Комітет!", різко прохрипів Жук. „Світліть світло! Відчиніть!", гостро продовжав запроданець. Озброєна юрба налягла на двері... Увірвались в кімнату... Подув холодного повітря, змішаного з ароматом махорки, самогону і специфічного московського паху — ригнув долів за напасниками. Тремтливе блимання свічечки мигало по обрисах жорстоких облич НКВД-истів, по вістрях штиків та дулах наготованих до стрілу пісто-

лів. „Где Степан?!“ заревла товпа. Перелякана маленька сестрінка давила в куточку невгамний плач... Батько з німим на старечому обличчі болем підвівся на ліжку. „Мій син у своєму житті не заподіяв нікому кривди — його ж від маленької дитини знають всі люди. Нащо ж йдете ніччю як на розбійника...“ Хотів ще говорити, боронити свого сина, своє майбутнє, своє життя, але біль задавив йому голос... Старенький завмер, тільки побілілі уста шептали молитву... „Где Степан?! А то всем будет плохо... Если скажете, где Степан, так будете спокойно спать...“ „Брат поїхав до Львова, повіз сестрі пакунок. Приїде завтра рано. Якщо приїде, зголоситься сам...“, рішуче каже сестра. „Врьош...! Это неверно... Собирайтесь усе, ви арестовани!...“ Почали вдягатись. Плач жінок, квиління маленької сестрінки та глухий стогін старого, хворого батька ворухив стіни... Щораз скоріше блимало світло свічки... Сумно дивилися темні ікони... Насторожені бійці оточили свої жертви та понаглявали до поспіху... В тім сталося таке, що кинуло промінь надії на рятунок... Напасники шепотіли щось поміж собою й раптом, залишивши арештованих, почали виходити. „Так сматрите“, каже один, „кагда Степан приїдет, должен немедленно явиться к нам в мостиской НКВД в 10 часов утра... Если он не приїдет, никто здесь не останется... Пока до утра подождем...“ Виходили... Тупо вдаряли об долівку чобітьми, постукували крісами. Кроки втихали. Здавалось, що сталося чудо, що віднялася чаша страшного горя... У скамянілі серця та в знепритомнілі уми живіше входило життя...

Тепер мерщій пробігти б недалеко до стодоли, де на сіні спав Степан... сповістити його про смертельну загрозу, що зависла над ним... Але знадвору доходив уже той самий зловіщий гомін юрби, наближалось глухе й тяжке дудніння... Верталися. Знову вірвалися ці ж самі, з блисками скаженої люті в очах... Вони вже докладно розвідали від конфідентів, які ввечорі бачили

Степана, що Степан ночує в стодолі. „Давайте ключі від клуні...“, метнулись по хаті. Один міліціонер, швець із села Ляшки гостинцеві біля Мостиськ, зняв з-над ліжка батька електричну лампочку та успокоював батька, що він обережно шукатиме сина на сні, а така лампочка до тієї роботи придасться. Шукали ключа... А може приховання цього малого куска заліза врятує сина й брата?.. Може без нього не відчинять колодки, що звисала на слабкій стодольній брамі...

По хаті ходила тривога... Вона гарячкою спалювала уста, змінювала голос, давила віддих, корчила серце, почеплювала до ніг оливу... А там в стодолі сів Степан. Крізь тонкі доски стодолі проходив його глибокий віддих та хвилями клався довкола на біло-зимну наморозь. Ключа не знайшли...

Опричники вибігли наче голодні вовки.

Ураз знадвору влетів у кімнату проймаючий гупіт глухих ударів... Один по одному, щораз частіше, твердше, голосніше... Розбивали браму стодолі, бо вона ще одна й остання спиняла лютого ворога... Глухий стукіт у браму стодолі роздирав душу, рвав серця, як удари цвяхів у труну найдорожчої особи... Раптом у вікнах блиснуло світло... Вслід за тим гримнув грім крісової сальви... Сухий тріск смертельного пострілу сколихнув чистим повітрям, помчав ген угору, як виклик кинений в небо, сповістив усе село... Грохіт крісової сальви подзвонив шибками, потряс повітрям, сколихнув полум'ям свічечки, а обірваний із стелі тинк з тріском упав на землю...

БАТЬКО І СИН

Як поразений зірвався з постелі батько, старенький о. Попель. Зелено-білий біль прошив його обличчя, до плачу скривив затиснені уста, примкнув очі, випручував худим тілом... Запалі на лицях ями і густі зморщки тем-

ними сутінками ще глибше вривувались в бліде обличчя. Старечі руки вхопили голову та конвульсійно вгрибалися в сиве волосся... Ще більше тремтливо блимала свічечка. Їй мабуть лячно було бачити надлюдські страждання старої людини... Своїм слабким промінням вона утуляла старечу голову та гладила сиве волосся...

„Син мій!...“ викопився з грудей батька розлучливий крик болю і скарги та ляг на висячому над ліжком образі. Там Пречиста Діва тулила до грудей Свого Сина. Вона сумно дивилася на скрученого в болю нещасного старця-батька, а на Її святих очах блискотіли сльози...

На темній доріжці, у бік священничого дворища, лежав Степан... Туди він ще пробіг, після того як стріляли в нього, і як підтятий дуб повалився на землю... Ахнула земля... стрепенувся бурян, заколихав своїм померклим листям і темною тінню сквапливо прикрив поранене тіло Степана... З порваних жил бухала кров, поламани, пострілом зблизька, кості ніг пекли серце, розривали груди, давили горло, палили уста, витискали зимний піт на чолі... Довкола розливалась тепла, липка кров і тужавіла на примерзлій землі... Минали хвилини... На священничому дворищі залягла тишина... Ураз з надлюдським зусиллям підвівся Степан... Хапався слизуватого буряну, придержувався гильок, присідав з болю, висував у пусте повітря руку... падав... і волік свою постріляну ногу. Проліз крізь дорогу та повз додому, де в шибках миготіло світло... Місяць, що вийшов саме з-за хмарки, глянув з жалем на це страхове видовище... Степан видобував рештки своїх сил, щоб не умліти та не залишитися на місці... Він за всяку ціну хотів ще востаннє побачити свого старенького батька і всіх своїх... Напружував мязи, лікті спирав твердо об землю, витягав уперед шию... затискував збілілі уста та глушив біль, що гострими ножами шпигав в серце... Довга темна лента крові значила за Степаном за землі слід... Насилу добився до хати... Просунувся крізь поріг рундука...

придержуючись одвірків уволікся в кімнату... Несамовито закричали сестри...

„...Я прийшов ще з вами попрощатись...“, сумно промовив Степан. „Ворог прийде незабаром по мене...“ На смертельно-блідому обличчі Степана малювався страшний моральний і фізичний біль. Старенький, німецький батько насилу піддержував умліваючого сина. Обережно знімали з пораненої ноги чобіт... Ринула кров... і багрила стоптану долівку. При слабкому світлі змивали та перевязували жакливу рану. Поклали раненого на постелі. З-під покривала стирчала біла нога, крізь повязку продиралась та стікала на землю кров... Степан просив води... Побігла сестра, але їй назустріч надходила вже ця ж сама зграя злочинців і щораз то сильніше гупотіння тяжких чобіт звіщало їх наближення... Як шакалі кинулись вони на свою жертву... Оце лежав чоловік у розцвіті життя, що міг ще стільки користи принести для людства. Самотньою його виною було те, що до безтяму любив свій народ...

Скажене виття диких Азіятів сповіщало про їх легку перемогу. Кровожерливі садисти брутально зірвали з ноги Степана слабкий бандаж. Струмом бухнула наново кров. Кати раділи... Вони знущалися, насмівались та штовхали нещасного. Степан підвів умлілу голову, свої широкі груди розгорнув під дула спрямованих в нього пістолів і сильним голосом промовив:

„Стріляйте, браття, що звете себе єдинокровними... Вбийте мене, невинну людину, але моєї душі не вбєте, вона вічно житиме... Я вірю в Бога...“

Ослаб. Нагальний, довготривалий вплив крові знесилив його до решти. Як тічня вовків вгризалися кати в умліваючого... Сестри кинулись на рятунок. Почалась нерівна боротьба... Червоні брутально штовхали жінок. І те все діялось у мирному часі, в нормальних умовах громадського життя та совєтської „радісної“ побутовщини... Розбещені злочинці виштовхали безсилю жінок-

сестер і немічного, старого батька та замкнули їх у другій кімнаті, а в дверях поставили бійця зі штиком, щоб він відганяв „настирливу“ рідню...

Тепер НКВД-исти вдруге взяли до свого кривавого діла. Перевели докладний обшук, при чому сконфікували Степанові годинник як „небезпечний, протидержавний інструмент“. Тоді кати взяли виносити свою жертву. Недбало схопили Степана в свої хижі руки, навмисне давили стікаючу кровю ногу і, запираючись, з трудом виходили надвір. Селянин Іван Марко, з-за Дубини, що його пригнали сюди з підводою забирати арештанта, рішуче відмовився виносити Степана...

„Щосте покосили, то й збирайте... Я забирати звідсіль Стефка не буду. Він нікому не вчинив зла. За ним посвідчить все село і маленькі діти. Він нас вчав правди і на добро. Помагав бідним, чим міг, рятував хворих... Глядіть... та витерта свитинка, що на ньому, відколим спамятав, то звесь його масток. Тости такого поміщика вздріли? Взелисте му здоровя, а хибаста го годували? Чи знасте як тяжко мама і тато сина годують, а то ще й вченого...? Гей, моцний Боже! То така то вольна Україна настала...“

Коли виносили Степана повз одвірки, він міцно учепився за них руками, приляг вражі рамена всім своїм тілом, а з його дужих грудей вихопився проймаючий, повний безмежного жалю і скарги, голос: „Тату!...“ Голос сколихнув стінами, рознісся повсюди, заляг у всіх кутках і замовк... Кати рвали руки, гнітили тіло, роздирали ще дужче рану. Нагальне шарудіння ніг звіщало про завзяту, нерівну боротьбу з людиною, що її виривають з батьківського дому і ведуть на тортури та смерть... Перемогли. Руки Степана опали, безвладно звисала голова... Напасники поривали зі собою мозок села, виривали підпору немічному батькові, відривали сестрам брата, нищили життя і спокій розбитої родини... Настала тиша... На столі догаряла свічечка. Її погасаюче сльиво блискотіло ще

на великих калюжах крові, що її порозносили повсюду хамські чоботи апокаліптичної бестії... Неповинно пролита кров кликала до неба про пімсту...

Вже дніло, коли привезли Степана до будинку сільради. Як здіймали його з воза, Степан привітав селян, що там стояли, словами „Слава Ісусу Христу!“ Відповіддю йому була груба, хамська, московська лайка начальника НКВД Слепова. З клинами й наругами кинули НКВД-исти Степана на долівку в сільраді, а коли селяни просили, щоб раненому завиннути ногу, Слепов, погрожуючи смільчакам, викрикнув: „Пусть бандит подохнет, зачим его жалеть...“ Степан увесь час голосно молився. Вже було цілком ясно, коли московська орда готовилась виїжджати зі своїм ясиром. Знову винесли блідого як сніг Степана, знівеченого в пірваному розхристаному одягу, з босою ногою, що на ній жажлива рана невгавно стікала кровю... Брутально кинули його на дно вантажного авта. Банда опричників обсіла його довкола та навмисне доптала чобітьми. Слепов всів до своєї люксової машини та дав наказ рушати в дорогу. Заворушилися люди. Защеміли серця...

Втім сталося щось таке, що заморозило людську кров. Оце з глибокого дна авта насилу підводиться Степан, випростовується на весь свій високий ріст, неначе якась легендарна постать, піднімає вгору руку і з усіх своїх сил кличе: „Проливаю кров за святу католицьку віру, за український нарід, за самостійну українську соборну державу! Прощайте!...“ Замок і жадливо вдивлявся ще в стоячий довкола народ, церкву, село, Народний Дім, де стільки натрудився, наче б хотів упам'ятнити собі цей дорогий образ назавжди... Хотів ще востаннє обняти очима свою рідну хату, але її заслонили дерева.

Заскочені несподіваним виступом Степана НКВД-исти біснувались. „Націоналістическая сволоч... бандит, вот жалея собаку“, зі скаженою люттю рипів Слепов. „Сейчас уезджать!“ приказав різко. Рвонуло авто. Степан

захитався і повалився додолу... Диким сміхом зарего-
тались вороги. Народ стояв непорушно. На деяких твер-
дих селянських обличчях блистіли сльози... Мов зака-
мянілі гляділи на колону відїжджаючих машин. За цвин-
тарем на закруті зникали авта. Стелилася ще піднята на
шляху курява. Втихав уже і гул моторів... а німий жаль
і пекучий біль розлягався в селі, неначе за дорогим по-
кійником, що його щойно винесли з хат... Ридали матері
за синами, а сестри за братами, били об стіни головами
батьки... Сумно і плачливо світило осіннє сонце... Та-
кий то був храмовий празник у Малнові в місяці листо-
паді 1940 р. в день Великомучениці Параскевії... „Кара-
тельна“ большевицька колона виїхала зі села, проїхала
крізь присілок Мелешки, заїхала до села Черневи, де зу-
пинилась, щоб поповнити авта новими арештованими —
а звідсіля через село Годині поїхала до Мостиськ.

Уздовж дороги перед придорожніми хрестами знімав
Степан шапку закостенілими руками, при чому кати ре-
віли зі сміху та вигукували: „Вот фанатик, увидем пома-
гут ли тебе твои Боги в тюрьме!“

ЗА ХРИСТА Й УКРАЇНУ

Завезли Степана до мостиської тюрми, що містилась
в колишньому повітовому суді. Тут кинули його в камеру
на долівку та вдень і вночі мучили безконечними допи-
тами. Арештантів з довколишніх камер зривав глухий
стогін, розпучливий придавлений крик, відгомін вжива-
ного знаряддя тортур та притишене харчання...

В третій день після вивозу Степана його родина
одержала звинені куски паперу записані Степаном на
половину кровю та змученим почерком такого змісту:

„Найдорожчі... Татунцю! Зосуню, Олю,
Сюньо і Всі! Те що я тут переживаю, переходить
всяке людське поняття... Лежу на долівці... чо-
бітьми топчуть мене по шлунку і по пораненій нозі.

Бють і тортурують, щоб я признався, що належу до ОУН... Спаралізувало мені вже одну руку... Спляють мене електричним струмом, вибивають зуби, ламають кості... Не знаю чи за другим разом видержу... Вірю в Матіньку Божу... Вмираю за Христа і Україну... Прощайте на віки!"

Тюремна послужниця при мостиському НКВД на прізвище Козиняк, увійшовши в камеру, щоб змити з долівки проляту із Степанової рани кров та дізнавшись, — вона знала вже його раніше — що поранений це син священика з Малнова, дала Степанові кусок паперу, на якому Степан завмираючою рукою з великим трудом списав ці свої останні слова.

ОСТАННЯ ДОРОГА СЛ. П. СТ. ПОПЕЛЯ

Треба героїчної сили духа, щоб серед нелюдських мук згинути, але не спричинити погуби інших. Умерти кожний мусить, це закон природи і звичайну людську смерть ніхто не вважає ще за героїство, але перенести для святої справи тортури, що бліднуть перед тортурами середньовіччя, цього не кожен хоче і на це кожного не стати. Тут навіть фізична сила відіграє другу роль, бо якраз духове заломання дає початок заломанню фізичному. Найдосконаліша умілість — це уміння гідно вмерти та здати цей остаточний життєвий іспит. Сміло глянути смерті у вічі, злегковажити собі цей момент, що в ньому природа доцільно скупчила найпотужніше почуття страху, що весь час життя непокоїть і турбує людину всюди і завжди, це героїство, але водночас і доказ існування людської духової істоти. Свідома і добровільна саможертва життя виходить вже поза рами природного порядку та входить в світ духа. Світ є вартий стільки, скільки є варті його моральні багатства і немає такої ціни, що її не належало б заплатити, щоб забезпечити перемену правди і вічне життя душі.

Сл. п. СТЕПАН ПОПЕЛЬ
Закатований більшовиками в 1940 році

Декілька днів після одержання від Степана письма рознеслася вістка, що Степан вже не живе... Наче грім поразила ця відомість старого батька та рідню. Зхвилювався народ... До мостиського НКВД, не зважаючи на сподівані репресії, йшли селянські делегації запитувати, що сталося із Степаном. Начальник мостиського НКВД, Слепов, інформував інтересантів, що... „он займався... сукой син бежал... он сейчас в больнице в Перемишля... я його отправлю в Киев...“

Все ж таки знайшлися несовісні люди гієни, що на людському горю жирували. Оце малнівський конфідент Ромась впевнено твердив, що Степан живе. За це казав собі дорого платити, виманюючи в старого батька останню мізерію. Одначе вістка про смерть Степана вихопилась з-поза тюремних мурів. Винесли її на світ місцеві міліціонери. Все ж таки большевики за всяку ціну намагались ці вістки про смерть Степана дементувати. Коли хворий старенький батько посеред лютої зими вибрався до Мостиськ, щоб дізнатись, що сталося із його сином, большевицький прокуратор не прийняв його. Щойно обласний прокурор в Дрогобичі заявив, що „Степан не живет, он удирал, його убили, вот і все“.

Але народ, а враз з ним і рідня Степана, все ж таки надіялась проти надії та наче виглядала чуда. Були й такі, що божились, будьто бачили Степана в лісі, як він перевязував собі поранену ногу. На день перед вибухом німецько-советської війни в червні 1941 р., прийшов з большевицького суду в Перемишлі урядовий виклик явитися на судову розправу Степана. Неначе птаха на крилах летіла до Перемишля на суд сестра, бо виходило, що таки брат живе, але бомби і кулі та панічно перед Німцями відступаюча з-над Сяну червона армія, повернула її з половини дороги додому. Щойно після відвороту большевиків розкрилася тайна смерті Степана. Трьох лікарів з Мостиськ: Кібіц, Мецгер і Грінберг про-

токолярно ствердили, що після вбивства Степана їх покликано було в тюрму оглянути тіло замордованого. Вони перевели лікарську секцію тіла та підписали, вже заздалегідь виготовлений акт — мовляв, „Степан Володимирович Попель вискочив через вікно з тюрми, поламав собі кості і внаслідок того помер“. (Зазначити треба, що вікна мостиської тюрми були забезпечені ґратами). Такий лікарський акт був потрібний для мостиського НКВД, бо під тиском інтерпеляцій рідні і селян прибув до Мостиськ окружний прокурор з Дрогобича, щоб перевірити справу на місці. Результат прокурорської інспекції був такий, що Слепов і Сорокин, убійники, одержали аванси. Слепова призначено начальником в Дрогобичі. Селянин з Малнова, Григорій Кіндрих (званий Салдан), що йому пощастило спастися з перемиської тюрми під час відвороту радянських військ, приніс із собою вручений йому в тюрмі акт обвинувачення, де між іншими обвинувачувалось вже позаочно: „Степана Володимировича Попеля, сина українського попа з Малнова з вищою університетською освітою в тому, що він був провідником організації на цілу округу“, „форміровал контрреволюціонния, вооружонния групировки, муштровал їх на пастбищах і в лесах та отпралял в Германію, где форміровалась українська армия з намірениєм адорвать Україну од советского Союза і создать самостоятельное украинское националистическое государство... Степан Володимирович Попель после второго побега з тюрми ранен помйор...“

Дізнавшись остаточно, що Степан не живе, народ з Малнова вирушив до Мостиськ, щоб шукати за тілом. Довго шукали, перекопали ціле подвір'я тюрми і щойно завдяки інформаціям лікаря Грінберґа (того, що wraz з двома іншими лікарями робив секцію тіла) та завдяки вказівкам п. Козияк удалось нарешті знайти гріб. Був він на вазничному подвір'ї під стінкою кльозету, що приткав до високого тюремного муру і в ньому на глибині

З і пів метра лежало тіло мученика. Завдяки тому, що на покійника вкинено було до гробу його куртку і коц, та що земля не мала безпосереднього доступу до всього тіла, воно частинно збереглося... Відрізаний на голові череп свідчив про переведену обдукцію, одна нога в чоботі, друга боса... Ця ж сама сорочка, усі ребра поламані. Лікарі пояснювали (Грінберг), що сталось це в наслідок „колянковання“, тобто давлення грудної клітки колінами, чи якимсь апаратом. Ребра, пояснював д-р Грінберг, лопали на загинах. „Того родзаю сьмерць, ест бардзо болесна і окропна“ — пояснював дальше д-р Грінберг. На грудях замученого були ще слідні плями від спалювання... Зуби повибивані...

Обережно вклали селяни тіло в домовину, наче боялись завдати Покійному ще більших болів... Представники мостиського міщанства й інтелігенції виголосили зворушливі промови. Друзі покійного взяли тіло на свої рамена і похід рушив в дорогу. Оце вертався до села просвітитель, вертався до батька син, до рідні брат. Глухо йшов жалібний похід. Над домовиною пролітало вороння і крякало сумно.

Звечора, на річці Вишні, на границі села, старенький батько о. Попель, вдягнений у чорні священничі ризи, зустрічав свого сина... Старенький тяжко хлипав... Густо котилися по його обличчі сльози...

Вже темніло, коли дзвони з малнівської дзвіниці звіщали, що похоронний похід зближається до села. У вечірньому присмерку, здалека на шляху майоріла юрба людей. Щораз ближче... На переді йде похилений з білою головою старий священник-батько... Вже чути жалісне голосіння сестер... На легенькому, холоднуватому вечірньому вітрі, допочуть корогви, неначе щось таємничо шепочуть... Сумно грають дзвони... Так само плакали вони колись, коли ще в 1928 р. в місяці травні ховали молоду ще, трагічно померлу, дружину о. В. Попеля,

бл. п. Степанію з Міхновичів Попель, не тільки ідеальну добру дружину, але найліпшу матір своїх дітей і всіх парохіян дуже улюблену „імость“.

Великий здвиг народу, кільканадцять священників хоронило сл. п. Степана. Поховали його в мурованому гробівці, на новому малнівському цвинтарі, при шляху, біля гробу мами, бл. п. Степанії, в тому ж самому місці, що його передбачив був Степан ще п'ятнадцять літ тому взад в одному зі своїх віршів п. н. „Моя хата“. Це інтуїція людської душі, що бачить на кільканадцять літ уперед, навіть місце свого майбутнього гробу. В цьому ж самому місці, де й стояла „самітна на краю кладбища верба...“ поховали сл. п. проф. Степана „... де нема вже сонічка, нема“.

На гробі насипали високу могилу і так, як колись малнівський нарід будував свій Народний Дім, так і тепер непроглядні ряди возів малнівських селян везли каміння й інший будівельний матеріал...

Збудували високу сходувату піраміду, з високим на верху хрестом, усе з залізо-бетону. Могилу видно вже з дуже далека. На піраміді-мавзолеї видніє напис: „Тут лежить сл. п. проф. Степан Попель, жажливо замучений за святу віру й Україну. Вмираю за Христа й Україну“.

Довкола монументального пам'ятника сл. п. Степана розташувалась громада березових хрестів на могилах малнівських громадян, помордованих большевиками й Німцями.

НА ВІЧНУ ПАМ'ЯТЬ МУЧЕНИКОВІ Й ГЕРОЄВИ

Народ села Малнова склав на вічну пам'ять Думу враз з прегарною мелодією про смерть сл. п. проф. Степана. Думу цю співали вже лірники під церквами, а сільські хори на різних академіях, концертах тощо. Ось слова тієї думи:

В місяці листопаді,
В році сороковім,
Сталася подія
У селі Малнові.

Уночі з суботи
Приїхали кати,
Зробили облаву
І стали стріляти.

Розійшлася вістка
В неділеньку зрана,
Що кати ранили
Попеля Степана.

Його поранили
У правую ногу,
Принесли в сільраду,
Кинули на підлогу,

А потім на авто
Викинули Його,
Кров з ноги лилася
Цілую дорогу.

Катюги сміялись
І над Ним знущались,
Та ранену ногу
Чоботьми топтали.

А коли привезли,
Взяли в темні мури,
Там Його зустріли
Страшній тортури.

Електричним струмом
Мордували кати,
Чи до ОУН належить,
Казали признатись.

Поламали пальці
Й ребра поламали,
Але про ОУН
Ніщо не дізнались.

Так кати червоні
Його мордували,
Він молився Богу,
А вони сміялись.

І сказав він слова
В останню хвилину:
„Вмираю за Христа
І за Україну!“

І віддав Він духа
По цих словах щирих,
А кати зі злости
Голову розбили.

Під тюремним муром
Поховали тіло,
Щоб ніхто не знав,
Де Його поділи.

Тепер Його тіло
В могилі високій.
А дух поміж нами
І ми з Ним повіки.

СПИСОК ГРОМАДЯН СЕЛА МАЛНІВ, ЩО ВПАЛИ ЖЕРТВОЮ КРИВАВОЇ ВОРОЖОЇ РУКИ „ЗА ХРИ- СТА Й УКРАЇНУ“ — В ЧАСІ ВІД 1939 Р. ПО 1945 Р.

О. Володимир Попель, помер як жертва скитальщини
дня 12. вересня 1947. О. Володимир Попель народився
19. липня 1867 р. в старій священичій родині в Цикові.
Батько о. Теодор, мати Кароліна з Ольшанських. Покій-
ний був 55 років священиком. Впродовж свого довгого
душпастирювання побудував, розмалював (визначався
великим мистецько-малярським хистом) і прикрасив ці-
лий ряд Божих домів (Млини, Арламівська Воля, Мал-
нів), а особливо розбудував монументальну вічно трива-
ючу духову будівлю в винограднику Христа в десятках
людських душ. Завзятий і невтомний Христовий воїн
у боротьбі проти руйників людських душ, пияцтва, роз-
пусти і т. д. Гарячий пропагатор братств тверезости —
так, що розпичені колісь і винужділі з курними хатами
українські села під умілою рукою Покійника перетворю-
валися в квітучі оселі. Всі вільні від церковних зайнят
хвилини Покійник присвячував вслід за церковною пра-
цею громадській роботі. Будівничий величавих Народних
Домів, Читалень, кооператив, молочних спілок і. т. д. Об-
дарований ще й музичним талантом, як бувший диригент
хору богословів у Львові, організував церковні хори. Ду-
ховний батько, душевний і тілесний лікар (Покійник
знав добре медицину і безкорисно лікував маси хворих

парохіян). Учитель парохіян у ділянці господарства, садівництва, городництва, а особливо пасічництва. Це один із перших каменярів на переломі 19-20 сторіч, що вперто лупав скалу неволі та високо вгору підніс прапор волі українського народу. Активний діяч і дисциплінований член національного українського табору в боротьбі за дані українському народові Богом права на життя на своїй вільній землі.

Як стійкий пастир, що береже свого стада, Покійний був люто гонений ворогами Бога й українського народу. Під час першої інвазії большевиків в 1939 р. Покійник залишився на місці, хоч знав, що його жде. В 1944 році евакуований насильно пішов на скитальщину, хоч як намагався залишитись на рідній землі, бо казав, що „тільки наємник, що видить зближаючогося вовка — тікає, добрий пастир кладе свою душу за свої візці“. І тяжко мучився старенький у дорозі й на скитальщині із своєю тяжкою, вже довготриваючою хворобою. На морозі, дощі, сонці, під градом куль, бомб, згорблений, у подертому одінні — дріботав своїми слабими схорованими ногами десятки кілометрів. Голод, нужда, туга за рідною землею, неспокій за долю і майбутнє свого народу висотував рештки життя із старечого організму. З християнською покорою та з погодженням на волю Бога переносив Покійник жакливі болі, аж нарешті по цілорічнім прикутті до ліжка помер на чужині в німецькому місті Регенсбург над Дунаєм, прийнявши Найсвятіші Тайни. Не сповнилася мрія Покійника, щоб бодай ще одну Службу Божу відправити на Рідній Землі та лягти на вічний сон біля дорогих гробів матері, дружини і замученого сина. Помер старенький, може й останній греко-католицький парох села Малнова, далеко на чужій землі, але присяги, складеної Богу і народові, не злавав. Наболіле його тіло покладено в чужу непривітну землю на католицькому кладовищі в місті Регенсбург у Баварії. — В. Й. П.!

В 1940-41 р. большевики жакливо замордували таких найбільш свідомих і діяльних громадян села Малнова:

1. Проф. Степан Попель, с. о. Володимира і Степанії, народжений 16. серпня 1904 р. в Арламівській Волі (мостиського повіту), помер 15. листопада 1940 р.;

2. Смерек Михайло с. Івана;
3. Жила Теодор (Палій);
4. Денисик Іван (Плішка) с. Івана;
5. Максимиськів з Мелешок;
6. Вовк Михайло з Мазурів
7. Ковалик Олекса з Мазурів;
8. Шегинський Гриць з Мазурів;
9. Шегинський Іван „
10. Романівський з Горбок;
11. Рожак Іван с. Івана з Загорба;
12. Купяк Іван с. Гриця з Загорба;
13. Прийма Степан з Загорба;
14. Сас Іван з Загорба;
15. Корпесьо Теодор з Мелешок;
16. Федина Микола с. Івана з Загорба;
17. Жук Михайло, дяк і громадський секретар;
18. Жук Теодор (Когут), дяк;
19. Качмар Іван.

Засуджені большевицьким судом та пропали без сліду:

20. Одробінка Петро;
21. Сумка (Безпальний).

Громадяни с. Малнова, розстріляні Німцями наприкінці червня 1941 р. в моменті, коли вони тікали з рядів червоної армії, до якої були насильно змобілізовані:

22. Сумка Іван (Сенька);
23. Козовий Гриць (Степанишин);
24. Козовий Микола с. Ілька;
25. Мицак Микола з Мелешок;

26. Смутко Микола с. Івана з Дубинки;
27. Ковалик Михайло с. Параньки;
28. Ковалик Михайло с. Параньки.

Загинули замучені в німецьких таборах полонених:

29. Горинь Іван с. Михайла з Загорба;
30. Саїк Михайло с. Івана;
31. Панилик Іван с. Федька;
32. Орфіняк Григорій;
33. Смерек Іван с. Івана;
34. Малій Петро з Мелешок;
35. Малій Іван з Мелешок;
36. Мартин (зять Марціня);
37. Марко Михайло с. Івана;
38. Марко Іван с. Івана зв. Кореньовський;
39. Павльо Василь з Мелешок з-за ріки;
40. Воскований Олекса з Мелешок;
41. Смерек Петро з Дубинки.

Вивезені на Сибір в 1939-1941/VI.:

42. Панилик Микола зв. Венгрин зі села з жінкою, 5-ма хлопцями і бабунею;
43. Панилик Іван з Дубинки зі 7 членами родини і 81-літньою хворою бабунею;
44. Панилик Федько, що від 1908 до 1930 р. був в Канаді, а вернувши до краю, за тяжко запрацьовані гроші купив собі 20 г. землі. За це його і цілу родину, як „кулаків“, вивезено на Сибір;
45. Луцик Анна з доньк. Паранькою і 2 мал. дітьми;
46. Жила Микола з жінкою Анною;
47. Корпесьо Параня зі сестрою з Мазурів;
48. Тимо Степан з жінкою, мамою і 3-ма дітьми;
49. Сумчиха Паранька з Горбок з 2 доньк. і хлопцем.

Загинули, як насильно змобілізовані бійці червоної армії в 1944 р.:

(Насильно схоплених умундурували і після 3-денних військових вправ пігнули на фронт у Карпати)

50. Горинь Юрко с. Михайла з Загорба;
51. Кохан Іван с. Івана з Загорба;
52. Сас Микола з Загорба;
53. Костерева Михайло с. Іван з Загорба;
54. Рожак Теодор с. Івана з Загорба;
55. Костерева Дмитро;
56. Дорош Іван;
57. Пилип Микола;
58. Хомік Іван зв. Мулик;
59. Старівців Юрко;
60. Марків Михайло с. Івана з Кореньовців;
61. Сумка Михайло зв. Добош;
62. Сумка Дмитро з Кореньовців;
63. Панилик Теодор зв. Гаврило (церк. провізор);
64. Венгрин Іван з Дубинки;
65. Порило Олекса з Мелешок;
66. Хомік Гриньо с. Михайла.

Загинули як бійці УПА:

67. Хомік Іван (Батицький);
68. Хомік Михайло (Мулик);
69. Романівський Юрко (Палій) з Мелешок;
70. Буньо (учень яворівської гімназії) з Мазурів;
71. Кулинич (брат їмостьці Худової з Малн. Волі).

Вивезені на Сибір в 1944 р.:

72. Родина Формських (дяка);
73. Купяк Лучка (Петрусь з Дубинки) з 7 дітьми і старими родичами (на донос сільського конфідента Яксманіцького Михайла, званого „Фельдфебель“);
74. Хомік Іван с. Дмитра з жінкою і донькою;
75. Венгрин Дмитро с. Дмитра (б. старшина УГА).

Арештовані більшовиками в 1944 р.:

76. Горинь Іван с. Миколи;
77. Панилик Михайло;
78. Жук Петро;
79. Тимо Микола з Дубинки;
80. Горинь Паранька (за невиконання хлібоздачі);
81. Жук Теодор зв. Мельник (арештов. на фронті);
82. Саракула Іван, б. солтис;
83. Симець Гриньо, б. голова сільської нац. ради);
84. Хомак Михайло;
85. Хомак Марія;
86. Лучкова Ганя з Загорба.

Загинули в польсько-німецькій війні:

87. Черкавський Гриць с. Івана;
88. Панилик Гриць с. Федька.

Це ще далеко неповний список жертв кривавого ворожого терору впродовж того короткого часу в українському селі Малнові, що перед війною нараховувало 2300 душ. А що до слави і нагороди для жертв, то їх нагорода прийде пізніше — тоді, як за надхненням пророцтва автора „Історії Русов“ — „Взищиться перед Богом кров народу нашого, многими потоками пролітая за те тільки, що хотів він волі на власній землі і мав у тім замисли, всій людськості властиві“.

Списано на чужині в німецькому місті
Регенсбург над Дунаєм, Р. Б. 1947.

